

**Universita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Katedra religionistiky

Bakalářská práce

**Muhammad a džihád
Muhammad and Jihad**

**Vedoucí práce:
Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.**

**Autor:
Václav Dušek**

2014

Rád bych zde poděkoval vedoucímu práce profesoru. PhDr. Luboši Kropáčekovi CSc. za odborné vedení, rady a trpělivost. Dále bych chtěl poděkovat za veškerou podporu své manželce

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Muhammad a džihád* napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Moje práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu“

V Praze dne 18. června 2014

.....
Václav Dušek

Anotace

Práce poukazuje na to, že pojem džihád je komplikovaný již v samém počátku islámu. Dále, že zaměříme-li se na jeho násilnou podobu, včetně kosmologického ospravedlnění násilí, děje se tak v rámci islámského chápání dobra a zla. Práce poukazuje i na to, že kosmologické ospravedlnění násilí není pouze záležitostí muslimů, ale i jiných světových náboženství. V závěru předkládá čtenáři malý diskurz do dějin pojmu džihádu od smrti proroka Muhammada až do současnosti.

Annotation

Work points out that the concept of jihad is complicated even at the very beginning of islam religion. Furthermore if we focus on its violent form, including the cosmological justification of violence, it happens only within islamic understanding of good and evil. Work also reffers that the cosmological justification of violence is not a matter of Muslims only, but other world religions as well. In the end It presents to the reader short discourse to the history and development of jihad since Prophet Muhammad's death to the present.

Klíčová slova: Islám, džihád, Muhammad, Korán, muslim, al-mudžáhid, umma, dár al-islám, dár al-harb, dár as-sulh, Mekka, Medína, Ka°ba, džáhilíja.

Key words: Islam, Jihad, Muhammad, Qur'an, Muslim, Mujahid, Ummah, Dar al-Islam, Dar al-harb, Dar al-Sulh, Mecca, Medina, Ka`aba, Jahiliyah.

Obsah

Úvod	6
1. Islám a jeho předpoklady pro „svatou válku“	8
1.1 Pojetí dobra a zla v islámu	8
1.2 Kdo je muslim	10
2. Pojem džihád – jazykový rozbor, synonyma, základní rozlišení	12
2.1 Džihád gramaticky	12
2.2 Základní rozlišení džihádu	12
2.3 Synonyma k pojmu džihád	13
2.4 Bojovník na cestě boží	14
2.5 Džihád jako šestý pilíř	15
2.6 Příbytek islámu a příbytek války	16
3. Násilí a náboženství	18
3.1 „Abrahamovská“ náboženství	18
3.2 Indická náboženství	21
3.3 Buddhismus	23
4. Vývoj pojetí džihádu za Muhammadova života	24
4.1 Arábie před islámem	24
4.1.1 Islám jako nové náboženské hnutí	24
4.1.2 Džáhilíja	25
4.2 Muhammad a džihád	29
4.2.1 Mekka	29
4.2.1.1 Rané mekkánské odkazy na džihád v Koránu	36
4.2.2 Medína	37
4.2.3 „Návrat“ do Mekky	46
Závěr	48
Seznam použité literatury	52
Summary	55

Úvod

Podíváme-li se na dnešní situaci islámu ve světě, zjistíme, že si jej mnoho lidí spojuje s pojmy jako násilí, terorismus nebo fundamentalismus¹ a že celý tento obraz často vkládají do rámce označovaného jako *džihád* neboli „svatá válka“.

Pojem džihád bych zde rád ukázal v jiném smyslu, a to nejen vůči jeho běžnému západnímu chápání, ale mnohdy i vůči pojetí uvnitř islámu. V něm se na první pohled může jevit jako jednoduchý, avšak při bližším pohledu je to pojem velice pestrý, neboť i samotný islám je vyznáván od Maroka po Indonésii mnoha národy, mnoha etniky, s mnoha vnitřními směry od mystiky po politické názory. Abychom se ve zmíněné různorodosti neztratili, bude dobré si hned na počátku práce vytyčit co možná nejobecnější rámec islámu jako základ, na kterém lze onu různorodost postavit. Za nejobecnější základ můžeme přijmout obsah *šahády*: „Vyznávám, že není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží.“² Jde tedy o přísný monoteismus v duchu semitské tradice a o důvěru, že Muhammad byl skutečný prorok, jehož prostřednictvím byl lidstvu seslán Korán. Záměrně do této nejobecnější definice nezahrnuji pět pilířů islámu³ (*arkán ad-dín*), neboť jsem měl možnost poznat mnoho mužů i žen, kteří se hlásili k islámské víře, ale jinak nepraktikovali, a dokonce i někteří islámští mystici (*súfí*) nedodržují zcela některé pilíře, například pravidelné modlení, protože pro mystiky je základem upřímnost srdce.

---

¹ Fundamentalismus (z lat. *fundamentum* – základ, podklad) je pojem použitý původně na půdě křesťanství. Poprvé jej užil ve 20. letech 20. století C. L. Laws, člen Severní baptistické konvence ve Spojených státech, a vyhranil se tím proti teologickému modernismu. V podstatě jde o „bezvýhradné, nekritické zastávání názorů určité nábožensko-křesťanské doktríny. [...] Fundamentalismus hájí stanovisko tzv. literarismu, doslovného znění bible, [...] panuje přesvědčení o nepřístupné neformovatelnosti základů křesťanské víry např. prostřednictvím transformace různých vědeckých poznatků do teologie.“ (Judaismus, křesťanství, islám, Olomouc 2003, str. 297) V podstatě u tohoto pojmu je hlavní otázka autority: Bůh versus věda. Fundamentalisté hlásají neomylnost Bible, která v jejich pojetí není Bohem inspirovaná, ale Bohem „stvořená“, což je blízké pojetí Koránu v islámské teologii. Do islámu se tento pojem začal vpisovat až s revolucí v Íránu. Chomejního odmítnutí tohoto pojmu nezměnilo nic na tom, že se tento pojem začal používat i na jiné náboženské skupiny, které nepocházejí z křesťanství, ale stejně jako křesťanští fundamentalisté se vyhraňují vůči hlavnímu proudu. Pojem fundamentalismus se začal používat také v indické náboženské tradici a tím se zároveň obohatil o pojem *hindutva*, s nímž vystoupil V. D. Sávkara v knize „Who Is a Hindu?“ z roku 1922 (více viz kapitola 3. Násilí a náboženství.) Hlubší vysvětlení pojmu fundamentalismus i s nabídkou jeho definice viz *Encyklopedie nových náboženství*, Editor Zdeněk Vojtíšek, str. 409-414.

² V arabském jazyce: „*Ašhadu an lá iláha illá 'lláh wa Muhammadan rasúlu 'lláh.*“

³ Více o pěti pilířích islámu viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 91-114

Před gramatickým a sémantickým rozbořem slova *džihád* je potřeba zmínit se o často používaném překladu tohoto slova jako úsilí, snaha. Nejobecněji jde o snahu či úsilí pěstovat to, co se v islámu jeví jako dobré, a na druhou stranu potírat to, co se v islámu jeví jako špatné a zlé. Vidíme tedy, že v základu jde o pěstování dobra. Proto je potřeba věnovat se nejprve alespoň stručně pojetí dobra a zla v islámu. Nelze nepřipomenout, že obsah pojmů dobra a zla se v různých kulturách naplňuje různými obsahy, skrze které je následně interpretováno násilí ospravedlnitelné a násilí neospravedlnitelné. Pro porozumění je tudíž nezbytné, pokusit se odložit západní obsah pojmů a nezaujatě pochopit jejich islámský obsah. Právě nepochopení a pocit exklusivismu na obou stranách nejčastěji způsobují zbytečné napětí, zlo a utrpení.⁴

---

⁴ srov. Bonner Michael, *Jihad in Islamic History*, str. 2-5

1. Islám a jeho předpoklady pro „svatou válku“

1.1 Pojetí dobra a zla v islámu

Islám je náboženství kladoucí důraz na jednotu boží (*tawhíd*), je tedy přísně monoteistický. Bůh je Pánem světů (*rabb al-álamín*), neboť je jejich Stvořitelem. Náš svět, svět andělů i podsvětí jsou stvořené a na Bohu i plně závislé. On je našim Pánem, protože naše existence je zcela závislá na něm, a tudíž je podle islámu povinností člověka podřizovat se Bohu. Islám znamená odevzdat se do vůle Boží. V podstatě jde o to, naplnit svůj život určitým obsahem chování, které nám bylo ukázáno v Božím slově, v *Koránu*,⁵ a samotném životě proroka Muhammada.⁶ V pojetí islámu chápaného jako posledního z dlouhé řady proroků od Abrahama přes Mojžíše až k Ježíši. Návrat k nepokřivené pravdě, ke správnému chování jak vůči Bohu (*‘ibádát*), tak k druhému člověku (*mu‘ámalát*), uvádí člověka zpět k přímé stezce (*as-sirát al-mustaqím*), zpět do vůle Boží, navrácí jej k Božímu vedení (*iršád*). Dá se říci, že přímá stezka je synonymem islámu, protože odevzdá-li se člověk do vůle boží v souladu s islámskou zvěstí, jde touto stezkou. Kdo po ní kráčí, kdo usiluje (*džihád*) všemi prostředky o to, aby z ní nesešel, ten je podle islámské víry hoden nazývat se muslimem.

Je-li Bůh v pojetí islámu stvořitelem všeho stvořeného, zůstává tedy otázkou, jak je možné, že člověk, lidstvo a tím i tento svět mohou sejít z přímé stezky, a protivit se tak vůli Boží. Kde se v islámu vzalo rozdělení reality na tento svět (*ad-dunjá*) a ideální boží svět (*al-áchira*)? Odpověď na tuto otázku se pokusím nalézt a objasnit na základě Koránu. Například súra Kráva pojednává mimo jiné o stvoření člověka a o božím záměru s ním. Ve verši 2:30 se dozvídáme o božím rozhodnutí umístit na zem náměstka. Andělé⁷ jsou však proti, protože se

---

⁵ Korán je v islámu chápán jako autentické slovo boží zprostředkované Muhammadovi andělem Gabrielem, nikoliv tak, jak to můžeme najít v židovském a křesťanském chápání Bible jako slovo Bohem inspirované. To vedlo k otázce, jestli je Korán stvořený nebo existuje od věčnosti, viz například polemika *mu‘tazili* s ortodoxií za dob Abbásové vlády, viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 63- 65.

⁶ Prorok Muhammad, jeho výroky a chování jsou chápány jako Bohem inspirované. Dokládají to i mnohé verše z Koránu (33:38, 33:21, 7:158). Například 53:2-3: „... nebloudil, ani nebyl sveden, ani nehovoří z vlastního popudu svého.“ Po Muhammadově smrti a vzniku velké islámské říše nastaly problémy, nové otázky, nové situace, na které Korán již nestačil plně odpovědět. V islámské teologii se proto vyvinulo nové odvětví. Začala se sbírat tradice (*sunna*) o Prorokových činech a výrocích, a tím byl vytvořen nový a velmi rozsáhlý zdroj informací.

⁷ Anděly (sing. *malak*, pl. *malá’ika*) islám převzal z židovského a křesťanského učení; například první učitelé magie Hárút a Marút mají předobraz v knize Henochově. Nejčastěji je v Koránu uveden Džibríl (Gabriel). Korán hovoří o andělech jako o božím, dokonalém a vždy poslušném dvořanstvu (21:19-20).

obávají, že náměstek bude na zemi šířit pohoršení. Bůh jim však prostřednictvím Adama ukáže,⁸ že boží záměr je nepoznatelný, neboť jedině Bůh je vševědoucí. Následně požádá anděly, aby se Adamovi poklonili, což také učiní všichni až na anděla Iblise, „jenž to odmítl, zpychl a stal se jedním z nevěřících.“ (2:34) V koránských verších (22:4, 35:5-6, 41:36, 43:37, 58:19) se dočítáme, že tímto činem se z anděla stává satan neboli „svůdce vedoucí ke zlému“:⁹ například súra 22:4 „A je psáno o něm, že toho, kdo vezme si jej za ochránce, on věru z cesty svede a dovede ho k trestu plamene šlehajícího.“ Iblis se odmítá poklonit Adamovi, protože člověk je stvořen z hlíny, kdežto on z ohně (7:12, 38:76).¹⁰ Za to, že neuposlechl božího příkazu, je Bohem potrestán (7:13), ale vyprosí si (7:14-15) odklad až do dne soudného¹¹ a za odvržení slibuje odplatu (7:16-17) v podobě pokoušení lidí, kteří se jeho prostřednictvím mohou odchýlit z přímé stezky. Satan je tedy „odpůrce Boha v duších lidí, zlý našeptávač a svůdce“.¹² Adam a jeho žena¹³ posléze žijí v ráji a Bůh jim dovolí vše s jedinou výjimkou: nesmějí jíst ovoce jednoho stromu. Tu přichází na řadu satan (7:20), našeptá jim, aby pojedli, neboť Bůh prý jim to zakázal jenom proto, aby se nestali nesmrtelnými a anděly. V následujícím verši jsou už satanem svedeni a náhle si uvědomují svoji nahotu. Ve verši 7:24 následuje boží odezva, nechá je sestoupit z ráje a dává jim Zemi.

Zde na Zemi jsou dvě základní skupiny lidí (7:30): „Jednu skupinu On (Bůh) správnou cestou vede, zatímco druhou odsoudil k bloudění, takže si vzali místo Boha za přátele satany...“¹⁴ V sůře Kráva (2:38 a dál) se dozvídáme, že od Boha přijde správné vedení, kterého se dostalo podle verše 62 židům, křesťanům a sabejcům, avšak již ve verši 64

⁸ Bůh naučil Adama všechna jména a požádal anděly, aby mu je také sdělili, oni je však neznali.

⁹ L.Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 61.

Nikoliv však v islámské mystice (*tasawwuf*). Iblisovu vzpouru „mystikové interpretují [...], že Iblis byl nejvěrnějším ze služebníků Božích, a proto odmítl být jen na okamžik ustát v jeho uctívání tím, že by se sklonil před jeho výtvozem. Síla zla, kterou symbolizuje, je tedy relativní, je v souladu s božími záměry“.(B. Ostránský, *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*, str. 51)

¹⁰ Tradice věří, že andělé jsou stvořeni ze světla, proto se klade otázka, jakého původu Iblis skutečně je. Podle jedné interpretace to byl zajatý džin, jehož výchovy se ujali andělé, nebo to byl anděl pověřený vládnout džinům. Více viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 87.

¹¹ Den soudný je doba, jejíž začátek ohlásí anděl Isráfil dvojím zatroubením, tím vzkřísí mrtvé lidi i džiny a ti se shromáždí na velké pláni k poslednímu soudu. Lidé budou souzeni podle víry a skutku – jedni půjdou do ráje a druzí do pekla.

¹² L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 88

¹³ Adamova žena není v Koránu označována jménem. Až tradice ji dala jméno *Hawwá'*.

¹⁴ Problém je samozřejmě složitější, neboť se nám do tohoto konceptu jistě vkrádá otázka po svobodě lidské vůle a boží všemohoucnosti. Více viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 61, str. 64, str. 66.

můžeme číst, že se odvrátili. Dozvídáme se o Abrahamovi, jeho synu Izmailovi a jejich společné stavbě chrámu (Ka'ba). Ve verši 2:128 Abraham praví: „Pane náš, učiň, ať jsme do vůle Tvé odevzdáni, a učiň z potomků našich obec Tobě oddanou, ukaž nám obřady naše a vyslyš pokání naše, vždyť Tys věru odpouštějící, slitovný!“ Vzniká první obec věřících, ale ve verši 141 se dozvídáme, že zmizela, neboť poté (2:75) „...co uslyšela slovo Boží, vědomě je překroutila, když mu porozuměla?“.

Bůh je však milosrdný a slitovný a dává lidstvu ještě jednu šanci v podobě proroka Muhammada, který jako poslední prorok, ale i potvrzující prorok minulých proroků, přichází s autentickou nezkaženou boží zvěstí, přinášející lidstvu novou šanci navrátit se na přímou stezku, a tím získat boží ochranu. Muhammad zakládá novou obec (*umma*), jež „bere na svá bedra odpovědnost, že s Boží zvěstí naloží lépe než předchůdci [...], že svou odevzdaností do vůle Boží (islám) zajistí, aby lidstvo už nikdy nesešlo z přímé stezky“.¹⁵

Zde je namístě si vážně uvědomit, že islámu podobně jako judaismu nejde jen o vnitřní proměnu jedince ve vztahu k Bohu, ale o společenskou proměnu ve vztahu k Bohu. Když Muhammad se svými věrnými opouští roku 622 Mekku, aby se zabydleli v Jathribu, kde měl napomoci urovnat mnohaleté vleklé vnitřní kmenové spory, získává tím také nové funkce, „stává se vůdcem politické entity, státníkem, soudcem, vojevůdcem a hlavně – sociálním reformátorem. Po svých věrných sice vyžaduje osobní zbožnost a dodržování formálních projevů niterného vztahu k Bohu, ale pravým důkazem zbožnosti je pro něho vztah muslima k zájmům ummy, osobní angažovanost v uskutečňování sociální reformy.“¹⁶

1.2 Kdo je muslim

Před výkladem pojmu džihád je namístě definovat ještě pojem muslim. Na počátku verše 2:213 čteme: „Lidé byli národem jediným...“ a podobně jako ve Starém zákoně pochází od prvotního stvořeného člověka Adama (7:172). Každý člověk je stvořen Bohem. Jako takový se nutně rodí i v požehnaném stavu muslim,¹⁷ avšak rodí se do tohoto světa (*ad-dunjá*), v němž je jeho přirozený stav muslim v ohrožení a člověk je nucen o tento prvotní stav usilovat (*džihád*) tím, že vědomě žije v souladu s boží zvěstí, která ho vyzývá ke konání dobra

---

¹⁵ M. Mendel, *Džihád*, str. 16 až 17.

¹⁶ M. Mendel, *Náboženství v boji o Palestinu*, str. 25. Může to být a určitě i je důvod, proč v zemích s převážně muslimským obyvatelstvem zůstává islám nadále aktivním politickým činitelem. Na principech prvotní ummy jasně vidíme, že Muhammadovi šlo o vytvoření „státu“ řízeného boží vůlí.

¹⁷ Znamená to, že patří Bohu a existuje jen jeho zásluhou. Pronesení vyznání víry (šaháda) je tak vlastně jen vědomým souhlasem s lidskou závislostí na vůli Boha.

a odporování zlu (*al-amr bi-'l ma'rúf wa an-nahj an-al-munkar*). Zlo je zde „zdrojem rozkladu lidského společenství, nebezpečím, že poslední pokus Boha seslat lidstvu svou zvěst bude opět promarněn, překážkou konečného nastolení stavu salám – mír“.¹⁸

Jde v podstatě o to, udržet si a dál rozvíjet boží ochranu jak v individuálním, tak v kolektivním smyslu, neboť právě Bůh nám umožňuje „vyjít z temnot ke světlu“ (2:257), a tedy nedostat se pod ochranu tághútů,¹⁹ kteří jsou ochránci nevěřících a člověka „vyvedou ze světla do temnot“ (2:257). Zůstat muslimem, zůstat v ochraně boží si žádá obrovské úsilí (džihád).

---

¹⁸ M. Mendel, *Džihád*, str. 18.

Souhláskový kořen arabského termínu pro mír, *s-l-m*, je obsažen i v termínu islám. „Znamená mír duše, vnitřní pokoj, ale i spásu či záchranu v Bohu. Výraz patří i mezi synonyma Boha. Odkazování na mír, které se ozývá v muslimském pozdravu, připomíná orientaci obce věřících...“ (M. Mendel, *Spuškou a koránem*, str.87) Základní rozdělení světa podle islámu rozlišuje *dár al-islám*, příbytek islámu, a jeho protiklad *dar al-harb*, příbytek války, tedy ostatní svět, kde lidé nejednají v rámci pravidel islámu. „V této dvojici protikladných světů se islám interpretuje jako stav, kde panuje salám [...] nabízející řád, vyrovnanost a spravedlnost.“ Tamtéž str. 87-88.

¹⁹ Qurajšovská pohanská modla, v islámu symbol bezpráví a tyranie. V Koránu je termín *tághút* použit i v souvislosti s faraónem, který byl krutý a má být potrestán za opovrhování vírou v jediného Boha.

2. Pojem džihád – jazykový rozbor, synonyma, základní rozlišení

Zde se nezaměříme na chronologický vývoj pojmu džihád, jemuž se budeme věnovat v kapitole spojené s Muhammadem a jeho osobním vývojem jakožto proroka zprostředkujícího novou zvěst, kterou muslimové chápou jako dovršení monoteistického náboženství započatého Abrahamem. Západní věda islám naopak chápe jako počátek nového náboženství. Zde se zaměříme pouze na jazykový rozbor pojmu, jeho základní rozlišení a případná synonyma.

Džihád patří k základním povinnostem každého muslima (*fard*, *farída*), „jejichž plnění je nezbytným předpokladem, aby se člověk nezavěsil přirozeného a Bohem daného stavu muslim. [...] A základní povinností je odevzdávat se do vůle Boží – modlit se, zmiňovat jeho „krásná jména“ a chvalořečit Mu, postit se ve stanovených časech, dávat almužnu potřebným, vykonávat pouť ke Ka'bě, konat dobro v souladu s islámským etickým kodexem a potírat zlo v sobě samém i zlo přicházející z vnějšku. To všechno v sobě skrývá pojem džihád“²⁰.

Jde o povinnost, která je jak individuální (*fard 'ajn*), neboť jde o posílení vlastní zbožnosti, tak kolektivní (*fard 'alá l-kifája*), vztahující se k zachování ummy vůči nebezpečí zevnitř i zvnějšku.

2.1 Džihád gramaticky

Podstatné jméno slovesné vytvořené od slovesa *džáhada* (v arabské gramatice třetí slovesný kmen). Troj konsonantní kořen dž-h-d v arabském jazyce vždy souvisí s pojmy jako snaha, píle, úsilí. Třetí slovesný kmen má sémanticky emotivnější či naléhavější náboj.

Masdar třetího slovesného kmene je *mudžáhada*, což se chápe ve významu již zcela aktivním jako konkrétní provádění určitého bohubitého skutku nebo způsobu chování. Zatímco pojem džihád je pojem více širšího rázu.

2.2 Základní rozlišení džihádu

V základu lze tento pojem rozlišit na malý džihád (*al-džihád al-asghar*) a velký džihád (*al-džihád al-akbar*). Velkým je myšlen boj věřícího s pokusem, kdežto malým je myšleno úsilí zaměřené ven, od sebe k druhým, ke společnosti, ke světu. Právní znalci dále toto úsilí na cestě boží rozebírají a rozdělují ho do čtyř základních^{ka} kategorií.

---

²⁰ M. Mendel, *Džihád*, str. 24

a) Džihád srdcem (*al-džihád bi'l-qalb*), „týká se neustálého prohlubování osobní zbožnosti, přemáhání hříchu a pokušení, kterému Bůh muslima průběžně vystavuje“²¹.

b) Džihád rukou (*al-džihád bi'l-jad*), „zahrnuje především obecně záslužnou charitativní činnost“²².

c) Džihád mečem (*al-džihád bi's-sajf*), „ve smyslu prosazování islámu různými podobami násilí, ať už represí vůči bezvěrcům na území islámu, vedením války za šíření víry, bojem proti strůjcům rozkladu zevnitř, nebo a možná především – obranou vůči vnějšímu nepříteli“²³.

d) Džihád jazykem (*al-džihád bi'l-lisán*), „týká se podpory a šíření Pravdy misijní činností a poukazů na špatnosti“²⁴.

Pokud jde o džihád mečem, je jistě namístě říci, že to musí být válka, ať už obranná nebo útočná, konaná pouze jako válka za Boha. Jiná válka, motivovaná ziskuchtivostí, touhou po moci nebo po slávě, je v pojetí islámu válkou trestuhodnou a muslim se jí musí postavit čelem prostřednictvím jakékoliv formy džihádu, který je shledán jako účinný lék na dané zlo. Vykoná-li tuto bezbožnou válku muslim, stává se odpadlíkem od islámu (*murtadd*).²⁵

2.3 Synonyma k pojmu džihád

Synonymum k pojmu džihád může být termín *ribát*. Základem slova je troj konsonantní kořen r-b-t, sloveso *rabata* (spojovat, svazovat, upevňovat).

Třetí slovesný kmen (*rábata*) znamená být umístěn, postaven, zaujmout pozice, postavit se někomu v boji.

Miloš Mendel si ve své knize Džihád všímá španělského historika islámu Morease Fariase, který se pojmem *ribát* zabíral v souvislosti s koránem, poukazujíc například na verš: „Vy, kteří věříte! Buďte neochvějní a povzbuzujte se k neochvějnosti! Buďte pevní a bojte se Boha – snad budete blaženi.“ (3:200) M. Farias „poukazuje na nejméně tři další místa v koránu, kde je použito nějaké gramatické podoby kořene r-b-t a činí závěr, že z něho

---

²¹ Tamtéž, str. 26

²² Tamtéž, str. 26

²³ Tamtéž, str. 26

²⁴ Tamtéž, str. 26

²⁵ Odpadlík (*murtadd*) je původně buď narozen jako muslim, jenž během svého života odstoupil od islámu, nebo konvertita, který svou islámskou víru později zavrhl, čímž porušil závazek jak vůči Bohu, tak ale i vůči islámské společnosti. Pro ummu je „potenciálním nepřítelem, zdrojem rozvratu, proti němuž je nejen legitimní, nýbrž povinné vést džihád – tím se většinou rozumí potrestání na hrdle.“ M. Mendel, *S puškou a Koránem*, str. 133. Odpadlík se v podstatě vyřazuje z lidského společenství.

odvozené pojmy mají vždy cosi společného s aktivním snažením o upevňování a šíření víry.²⁶

2.4 Bojovník na cestě boží

Ten, kdo kráčí cestou islámu, je zároveň i tím, který kráčí po cestách džihádu a říká se mu *al-mudžáhid* (bojovník na cestě boží). Muslim musí veškerou činnost podrobit islámu, tedy sám jít a sám sebe upevnit na cestě boží. Zároveň tak činní v rámci upevňování víry v širším společenském kontextu ummy i celého lidstva.

Jiné záměry pro činnost jsou brány jako *širk* (přidružování Bohu) a činí tak *mušrik* (modloslužebník), tedy člověk, jenž se klaní idolům jakéhokoliv charakteru. Jinými slovy jde o člověka, který svým životem není schopen naplnit a upevnit požadavky dané Bohem.

Je zajímavé, že je-li mudžáhid zabit během bitvy, tedy v islámském konceptu zabit v době, kdy aktivně bojuje proti silám zla, stává se mučedníkem (*šahíd*). S trochou nadsázky se tedy dá říci, že téměř každý muslim, který neumře přirozenou cestou, je šahíd, a tedy má jistá privilegia u Boha, ale zde již vstupuji na tenký interpretační led, který mně jako pozorovateli není souzen, neboť hrozí zajisté dezinterpretace daného pojmu, avšak za úvahu to jistě stojí. Podle Koránu jsou považováni za živé jako ti, kteří „u Pána svého odměnu svou užívají...“ (3:169-170).²⁷

Do kategorie šahíd se řadí i zbožné ženy zemřelé při porodu. Pohřeb mučedníka je jiný než pohřeb „obyčejného“ muslima, protože se pohřbívá ve zkrvaveném šatu, jenž je potvrzením jeho mučednické smrti pro islám.²⁸

---

²⁶ M. Mendel, *Džihád*, str. 102

²⁷ V knize od M. Bajátové a M. A. Džamníje, *Příběhy z pouští a zahrad*, str. 12, čteme, že šahíd je „definován jako ten, jenž se vyznačuje úplným poznáním; ten, kdo patří k Božímu jménu; svědek; usmrcený v zájmu Boha.“ Podíváme-li se do světa islámské mystiky, můžeme nalézt zajímavý rituál: oslavy narozenin významných mistrů. Nejde však o datum narození, ale o datum smrti toho kterého mistra, neboť nezemřel, ale narodil se, dosáhl „jednoty“ s Bohem, „narozenin pro nebe“ (L. Kropáček, *Súfismus*, str. 332). Tyto narozeniny se označují jako *mawlid* (pl. *mawálid*). Například Džaláluddín Rúmí (1207-1273), světoznámý islámský mystik proslavený především svou poezií (dílo *Masnáví*, Dvojverší), krátce před svou smrtí řekl: „Neplačte, kapka vody se vrací do moře.“

²⁸ Muslimové, kteří zemrou „přirozenou“ smrtí, jsou v nejlepším případě pohřbíváni ve svém poutnickém (*ihrám*) oděvu. Je to šat oblékaný při pouti do Mekky, která také patří k povinnostem muslima a koná se v islámském měsíci *dhú-l-hidždža*.

2.5 Džihád jako šestý pilíř

Zůstává však nezodpovězená otázka: má-li pojem džihád tak široké působení, kam ho vlastně zařadit? Proč není šestým pilířem islámu, je-li pro udržení stavu muslim nezbytný? Předem můžeme říci, že každý pilíř z pěti pilířů islámu směřuje k jednomu cíli – nastolit Bohem požehnaný stav míru (*salám*), a to jak v individuálním měřítku, tak v celém lidském pokolení, které, jak již bylo zmíněno, pochází od prvotního člověka Adama.

Je třeba zdůraznit, že žádný pilíř nestojí sám o sobě, vzájemně se podpírají a zároveň prolínají. Například každodenní modlitba (*salát*) konaná směrem ke ka'bě (*istiqbál al-qibla*) je dovršena a podtržena poutí do Mekky v měsíci *dhú-l-hidždža*, která jednak vystihuje podstatu qibly,²⁹ ale zároveň je samotnou modlitbou. Modlitba vedle toho podporuje pokoru, pocit muslimské jednoty, ukazuje, že pravý smysl života je jinde než v sobeckém jednání, a tím navazuje na další z pilířů, kterým je almužna (*zakát*).³⁰ Nejen to, almužna je podporována i půstem (*sawm*) v měsíci ramadánu, který umožňuje i dobře zajištěným muslimům zažít pocit hladu a tím i chudoby.

Džihád jako šestý pilíř zavedla pouze Hanbalovská právní škola³¹ a cháridžovská sekta.³² Mezi hlavní povinnosti muslima není zahrnut hlavně proto, že nejde o individuální (*fard 'ajn*), ale o kolektivní povinnost (*fard 'alá l-kifája*), jíž je každý duševně (*'áqil*) a tělesně (*qádir*) zdravý dospělý (*báligh*) muž „vázan jen tehdy, je-li třeba jeho osobního přispění, nepostačí-li stávající muslimské vojsko“.³³ Vidíme tedy, že v právnícko-teologickém pojetí je

---

²⁹ Qibla, tj. modlitební směr. Muhammad nejprve určil jako qiblu Jeruzalém. Poté co bylo jeho proroctví posměšně napadáno Židy, protože dle nich nesprávně znal a chápal mnohé příběhy z Tóry, ustanovil nový modlitební směr, kterým se stala Ka'ba v Mekce. Stala se tak významným duchovním centrem v islámském kultu. V této době vznikly koránské verše vztahující se k jejímu založení prorokem Abrahamem.

³⁰ Zakát se rozvíjel v s islámské historii postupně podle potřeb ummy a později podle potřeb chalífátu, který však v mnohém vykazoval světské až diktátorské praktiky. Postupem času se zakát proměnil v pravidelnou daň, kdy muslimové odváděli určitý majetek, jenž překračoval stanovenou hranici (*nisáb*), chalífátu. Ztratil tak své charitativní poslání, ale existuje i dobrovolná almužna (*sadaqa*) či dobrovolný zakát chudým na konci ramadánu (*zakát al-fitr*). Více o zakátu viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 104 – 107.

³¹ V sunnitském islámu se ustanovily v podstatě čtyři nejzákladnější islámské právní školy (*madhaby*): hanfijský, málíkovský, šáfí'ovský, hanbalovský. Více viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 119-122.

³² Cháridža – muslimská skupina, která opustila Alího tábor po bitvě u Siffínu roku 657 a tím vyjadřovala protest proti boji jednotlivců o moc v rámci ummy. Vůdce islámské obce má podle ní být zvolen podle náboženských a morálních skutků, nikoliv podle původu. Vůdcem se tedy může stát každý řádný muslim bez ohledu na společenské postavení. Více viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 178 – 179.

³³ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 114.

džihád posuzován podle malého džihádu, neboť velký džihád je vlastně střechou, pod kterou můžeme zahrnout všech pět pilířů islámu.

2.6 Příbytek islámu a příbytek války

K pojetí džihádu, ačkoliv sám Korán o tom nehovoří, patří i základní rozdělení našeho světa na dvě části, a to „příbytek islámu“ (*dár al-islám*) a „příbytek války“ (*dár al-harb*).

V *dár al-islám* je soužití lidí upravováno islámským právem, jde tedy o území, které je pod kontrolou obce věřících.

V oblasti zvané *dár al-harb* tomu tak není. Je to území vhodné k dobytí ofenzivním džihádem, ať už mečem, nebo jazykem. Lidé z tohoto příbytku, s výjimkou „lidu knihy“ či „vlastníků Písma“ (*ahl al-kitáb*) tj. křesťané a židé,³⁴ mají být vyzváni k přijetí islámu, a nepřijmou-li ho po opakovaných výzvách, mohou k tomu být donuceni silou nebo i usmrceni. Cílem je zajistit, aby boží zjevení přijalo veškeré lidstvo a na celé Zemi byla uplatněna boží vláda,³⁵ tedy „islamizace celého světa“.³⁶ Naštěstí se ale vztah k *dár al-harbu* omezil většinou na misijní činnost.

Islámské právní školy následně řeší další otázky spojené s tímto geopolitickým rozdělením světa. Například šáfi'ovský právní směr přidává pojem „příbytek mírové smlouvy“ (*dár as-sulh*) a nejpodrobněji se tímto rozdělením světa zabývala hanafíjská právní škola; mezi islámskými učenými však nepanuje shoda.

Toto rozdělení světa získalo i svou působivou tvář, nikoliv však jednotný obsah. Příkladem může být Indie, kde muslimové ve společnosti vždy představovali menšinu, nebo muslimská minorita ve Francii, která čítá zhruba pět až šest miliónů Francouzů (přibližně 10% populace ve Francii).³⁷ V Indii vzniklo pojetí, že za *dár al-islám* může být považováno území, které je pod nemuslimskou nadvládou; v případě Indie šlo o britskou koloniální vládu, která měla muslimům umožnit žít podle zásad stanovených islámským právem (*šarīʿa*). Právě tak Francie byla některými islámskými právníky označena za *dár al-islám*.

Najdeme i mnohem méně přijatelné teorie, kdy je Evropa považována za příbytek války, a tím vyvstává otázka, zda je pro muslima možné vykonat „hidžru (dosl. odchod,

---

³⁴ viz níže kapitola Vývoj pojetí džihádu za Muhammadova života.

³⁵ Boží vláda (*hákimíja*) je pravým opakem *džáhilíje* (společnost kořící se idolům jakéhokoliv druhu, například materialismu, komunismu nebo národu, viz níže). *Hákimíja* je stav, kdy jsou všichni lidé v dané společnosti odevzdáni jedinému idolu, Alláhovi. Více viz M. Mendel, *S puškou a Koránem*, str. 164-165.

³⁶ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 115.

³⁷ http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=muslimove_ve_francii

migrace) na bezvěrecké území z ekonomických důvodů³⁸, nebo zda má „osobní povinnost společnost bezvěreckého hostitele rozkládat a propagovat islám formou džihádu jazyka či i násilným džihádem meče“³⁹.

Ačkoliv mluvíme o muslimské potřebě islamizace celého světa, musíme si povšimnout také jistých postojů k nemuslimskému obyvatelstvu v muslimském světě. Jak ukazují samotné dějiny islámu, „úkolem džihádu ale není ani tak konverze nemuslimského obyvatelstva za každou cenu, jako spíše získat území a přeměnit ho v dar al-islám, na němž bude uplatňována šari‘a – včetně pečlivého právního vymezení statutu jinověrců“⁴⁰.

---

³⁸ M. Mendel, *S puškou a Koránem*, str. 98.

³⁹ Tamtéž str. 98. Více o této problematice viz například kniha L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 190, nebo kniha M. Mendel, *S puškou a Koránem*, str. 97-99.

⁴⁰ M. Mendel, *Náboženství v boji o Palestinu*, str. 34

Například za druhého chalífy (Umar ibn Al-Chattáb) nebylo základním motivem na dobitých územích obracet původní obyvatelstvo na islám, ale aby z muslimů na nově dobitých území byla vládnoucí vrstva, která zde uplatňovala islámský zákon včetně vymezení statutu jinověrců a jejich pravidelné platbě daní na mužskou hlavu (tzv. *džizja*), či z pozemků (tzv. *charádž*).

3. Násilí a náboženství

Vyvstává otázka, zda je Bohem oprávněné násilí, obsažené v koncepci džihádu, pouze islámským fenoménem, nebo se vyskytuje i v jiných náboženských systémech. Zkusme si nyní na tuto otázku odpovědět.

3.1 „Abrahamovská“ náboženství⁴¹

Judaismus stejně jako křesťanství nachází ve Starém zákoně mnohé Bohem ospravedlněné násilné události.

Islám a judaismus mají mnoho společného; nejen monoteismus, ale také pohled na společnost jako takovou a na místo jednotlivce v ní. V obou je společnost základní oporou ve vztahu člověka k Bohu, což je dáno božím záměrem, který muslimové i židé vidí v tom, že „právě je si vybral, aby s jejich pomocí změnil dosavadní kvalitu společenské struktury“.⁴² V důsledku toho obě náboženství „chápou roli a kvalitu jedince podle toho, do jaké míry je schopen (ochoten) se této společenské změny účastnit“,⁴³ je tedy očekáván politicky aktivní postoj, nikoliv dovnitř zahleděný vztah s Bohem.⁴⁴ Ideálem je vytvořit dokonalou společnost, teokracii, která bude jednat pouze v souladu s boží vůlí.

Když byl Abraham prvně osloven Bohem, nebylo mu přislíbeno, že dosáhne jednoty s Bohem nebo že získá spasení své individuální duše, bylo mu však slíbeno rozmnožení potomstva a země zaslíbená.⁴⁵ Hospodin mu tedy slíbil území, které bude spravováno jeho lidem v souladu s božími nařízeními, jež Bůh tímto aktem začal předávat. Podíváme-li se na smlouvu, kterou přinesl Hospodin prostřednictvím Mojžíše na hoře Sinaj,⁴⁶ zjistíme, že Židé se podle ní stanou božím lidem a budou naplňovat její obsah. Smlouva byla přijata Židy, onou společností, která byla Hospodinem vysvobozena z egyptského otroctví. Nešlo tedy o individualistický, ale o společenský akt, jak je ostatně typické pro kočovnou společnost, kdy

---

⁴¹ Pojem „abrahamovská náboženství“ užíval i šílil arabista L. Massignon, který jej užíval jako souhrnný název pro judaismus, křesťanství i islám s tím, že u každého náboženství je důraz na jinou rovinu náboženského citu. U židů spatřoval naději, u křesťanů lásku a u muslimů víru. (Více viz L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 151)

⁴² M. Mendel, *Náboženství v boji o Palestinu*, str. 13

⁴³ Tamtéž str. 13

⁴⁴ Obě náboženství se však vnitřní, introvertní zbožnosti nevyhnula. V islámu se tak dělo a děje prostřednictvím islámské mystiky (*tasawwuf*), v judaismu prostřednictvím židovské mystiky (*kabala*).

⁴⁵ Gn 12,7; 13,14-15; 15,5; 15,18-19; 17,6; 22,17

⁴⁶ Ex 20-23, Dt 5-6

kmen či klan hraje ústřední roli a jedinec je společnosti podřízen, neboť je na kmenu nebo klanu zcela závislý. Růst individualismu nastává až se vznikem měst.⁴⁷ Smlouva také oddělila Židy od ostatní společnosti, protože jen ona umožňuje vztah s Bohem a boží ochranu.

Uzavřením smlouvy a přijetím Tóry se odlišují od ostatních; jedině toto přijetí, které má ryze náboženský charakter, je činí výjimečnými, protože oni byli vybráni jako poslové a uskutečnitelé boží vůle. „Podle některých rabínských interpretací, opírajících se o Izaiášovo proroctví, mají být Židé ‚světlem pro ostatní národy‘.“⁴⁸ To, že nejde o individualistickou, ale společenskou víru, ukazuje také tzv. Šekemská smlouva.⁴⁹ Stvrdily ji kmeny, které se znovu sešly po putování pouští, když Země zaslíbená byla dobyta, obsazena a rozdělena. Vznikl tak kmenový svaz utvořený na základě uctívání Hospodina. Je zřejmé, že hlavní roli hraje opět společnost, nikoliv jedinec.

Pro naplnění smlouvy je tedy nutným předpokladem i již zmíněná zaslíbená země, která byla Abrahamovi nejen přislíbena, ale kterou bylo potřeba také získat. Získala se válkami,⁵⁰ protože na daném území žila rozličná etnika a samotný boží slib mohl být v daných podmínkách naplněn pouze prostřednictvím boje. Násilí tak získalo transcendentní kosmologické ospravedlnění vložené do rámce dobra a zla. Osou zla byli polyteisté, Kanaánci, kteří byli prokleti,⁵¹ osou dobra Židé, monoteisté vyznávající kult Hospodina. V důsledku toho mohly být války, vedené kmenovým svazem, pokládány za svaté. Ostatně také název Izrael (hebr. *Jisráél*) znamená „Bůh bojuje“, případně „Ať Bůh vítězí“.

Podíváme-li se do textu Hebrejské Bible, najdeme mnoho příkladů, kde je ospravedlněno násilí. Příkladem může být boj Židů s Amorejci, kteří jsou teologicky řazeni mezi Kanaánce a podle Páté knihy Mojžíšovy⁵² spadají do zákona totální likvidace, tudíž je nutné jejich vyhubení. Svedou s nimi dvě bitvy, z nichž první prohrají, což je v Bibli interpretováno jako důsledek neposlušnosti Hospodinova pokynu.⁵³ V dalších bitvách je

---

⁴⁷ viz kapitola 4.1.2 Džáhílija

⁴⁸ M. Mendel, *Náboženství v boji o Palestinu*, str. 17-18

⁴⁹ Joz 24,1-28

⁵⁰ „Nikdy“ nebyla získaná celá, tak jak ji vytyčil Abraham a slíbil Hospodin. Hranice zaslíbené země měly být od řeky Egyptské až k řece Eufratu (Gn 15,18).

⁵¹ Gn 9,18-27 Noe se opil a usnul nahý; syn Chám vešel a viděl ho nahého (což bylo dle zvyku nepřípustné), a v důsledku toho Noe proklel Chámovu syna Kanaána. Posluchač se takto dozvěděl, že Kanaan je prokletý, jsou odříznuti od Hospodina, ztratili svou budoucnost.

⁵² Dt 20,17-18

⁵³ Dt 1,19-46

vítězství hladké,⁵⁴ nastává likvidace všeho amorejského, ale tento čin je interpretován nábožensky, jako vítězství nad jejich náboženským vlivem. Vítězství soudce Gedeona nad velkou přesilou Midjánců⁵⁵ není nepodobné výkladu slavného vítězství muslimů v bitvě u Badru (r. 624), v níž málo početné muslimské vojsko porazilo díky přímému Alláhovu zásahu velkou přesilu Qurajšovců. Dalším příkladem jsou války s Amálekovci, neboť podle Bible byl i proti nim vydán vyhlazovací zákon,⁵⁶ po mnoha neúspěších nakonec naplněný. Bojoval s nimi král Saul,⁵⁷ král David,⁵⁸ zbytek jich byl pobit až za Ezechiáše.⁵⁹ Bitvy Davida s Pelištejnci jsou rovněž vedeny jako svatá válka.

Zamyslíme-li se nad tím, že Božím záměrem je přeměna lidské společnosti, jež obdržela Hospodinovu smlouvu na hoře Sinaj. Společnost, která se zároveň spolu s Bohem má podílet na ustanovení teokracie jako božího záměru, pak pochopíme, nakolik je dnes „suverénní stát v Zemi Izrael (Erec Jisra'el) nutným předpokladem a nástrojem k naplnění židovské definice dějin a úlohy Židů v nich. Bez Země Izrael nelze v praxi uskutečňovat smlouvu s Bohem“⁶⁰.

Přestože je to o něco obtížnější, Bohem ospravedlněné násilí nalezneme také v křesťanství. Ježíš z Nazaretu se liší od Muhammada nebo od mnoha starozákonních postav právě tím, že neválčil,⁶¹ i když Ježíšovo vyhnání penězoměnců z chrámu může být také vyloženo jako využití hrubé síly pro nastolení „Božího řádu“ (např. Mt 21,12-13). Na druhé straně navázali křesťané na posvátné knihy židů, z nichž čerpají svou interpretaci Bohem posvěceného násilí. Rozdíl oproti židovství a islámu spočívá také v tom, že základním smyslem křesťanství není teokracie, ale (vnitřní) vztah jednotlivce s Bohem.

Po roce 313 n. l. však Edikt milánský⁶² předpovídá „pevné propojení rodící se instituce církve se státem. Tehdy byly položeny základy křesťanskému učení o 'spravedlivé válce'

---

⁵⁴ Nu 21, 21-26; 33-35; Joz 10; 24, 8-11; Ž 136

⁵⁵ Sd 6-7

⁵⁶ Dt 25,17-19

⁵⁷ 1 S 15

⁵⁸ 1 S 30

⁵⁹ 1 Pa 4,43

⁶⁰ M. Mendel, *Náboženství v boji o Palestinu*, str. 18.

⁶¹ Ukázkou může být i Ježíšův příklad nezištné lásky: „Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.“ (Mt 5,44)

⁶² Milánským ediktem byl rozšířen toleranční edikt z roku 311 o vyhlášení úplné svobody církve a rovnoprávnosti křesťanství s pohanskými kulty. Více viz R. Říčan, A. Molnár, *Dvanáct století církevních dějin*, str. 112 – 115.

(*bellum iustum*⁶³), z nichž vychází celá mnohotvárná středověká teorie válek a morálně ospravedlnitelného násilí“⁶⁴.

Ve 20. století se setkáváme taktéž s pojetím 'spravedlivé války' například u protestantského teologa Reinholda Niebuhr,⁶⁵ v teorii „teologie nadvlády“ (*dominion theology*),⁶⁶ či například v tzv. teologii obnovy.⁶⁷

3.2 Indická náboženství

Abychom nezůstali pouze na poli semitských monoteistických náboženství, podíváme se na pole velice pestré, zavítáme na Indický subkontinent a budeme i zde hledat Bohem či transcendentem ospravedlnitelné násilí.

Hinduismus,⁶⁸ buddhismus i džinismus si široká veřejnost spojuje především s postojem neublížování (*ahimsy*), s vegetariánstvím a tolerancí, a přesto také zde najdeme nábožensky legální války.

---

⁶³ První téma „spravedlivé války“ vyjádřil Cicero a dále rozvinul Ambrož a Augustin. „Tato idea ospravedlňovala nasazení vojenské síly při splnění jistých podmínek, mezi něž patřila úměrnost- tedy očekávání, že nasazením síly při splnění jistých podmínek, mezi něž patřila úměrnost – tedy očekávání, že nasazením síly bude více životů zachráněno než zmařeno – a legitimita neboli požadavek, aby celý podnik schválila nějaká ustanovená autorita.“ (M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 46)

⁶⁴ M. Mendel, *Džihád*, str. 10

Křížácké výpravy (odehrávající se za stálého volání *Deus volt*; „Bůh tomu chce“) vycházely ze středověké obliby k poutním místům, z nichž Svatá země je nejposvátnější, neboť zde Ježíš Kristus byl ukřižován a vstal z mrtvých. Poté co Svatou zem ovládli Seldžukové, stala se pro křesťanské poutníky a trvale usazené křesťany nebezpečnou, neboť je zajímali, mučili, zabíjeli, či prodávali do otroctví. Roku 1099 byl Jeruzalém dobyt a muslimské obyvatelstvo nemilosrdně pobito. Nástupce papeže Urbana II., totiž papež Paschal II., toto násilí odsoudil. Až na krveprolití nám to může připomínat Muhammadovo vysvobození Ka'by z rukou nemuslimských arabských kmenů a jejich „pohanských“ model.

⁶⁵ Opřel se „o Augustinovo pojetí prvotního hříchu a dovozoval, že v hříšném světě je někdy k tomu, aby bylo potlačeno zlo a vymýcena nespravedlnost, potřeba nasadit spravedlivou sílu a k tomu, aby se zabránilo velkým případům násilí a nespravedlnosti, je někdy nutné dopustit se menších a strategických násilných aktů.“ (M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 47)

⁶⁶ Křesťanství musí opět prosadit Boží nadvládu a to jak v politice tak v celé společnosti.

⁶⁷ Vrcholem této ideje je, že v křesťanské společnosti bude Bible základním stavebním kamenem pro tvorbu zákonů i sociálního uspořádání. Jsou „vyznavači“ tzv. „*postmilenialistické*“ představy dějin, jejichž základem je, že křesťané musejí vytvořit na zemi takové podmínky, během nichž bude možné udržet tisíciletou náboženskou vládu, jenž umožní návrat Krista. Více k tématice křesťanství a násilí s názornými individuálními příklady z 20. století viz M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 39-68

Například Bhagavadgíta, jedna z nejvýznamnějších posvátných knih hinduismu, která je součástí eposu Mahábhárata, se odehrává na bitevním poli. Sám bůh Krišna, zjevující se Ardžunovi zrozenému do kasty válečníků (*kšatrijové*), mu nařizuje bojovat,⁶⁹ spáchat krveprolití⁷⁰ dokonce i na svých příbuzných, neboť hrozí, že pošpiní řád světa (*dharmu*).⁷¹ Jde tudíž opět o boj dobra proti zlu, o fyzický boj, třebaže Bhagavadgíta je dosti často interpretována jako vnitřní jedincův boj ctností proti egoisticky sobeckým tendencím vyskytujícím se v jeho mysli.

Násilné akce páchané hinduisty jsou ostatně známé z dějin dvacátého století i ze současnosti. Například: „Gándhí, který sám hlásal nenásilí, však uznával, že z tohoto obecného pravidla mohou existovat výjimky v případech, kdy se malým strategickým násilným aktem zabráni většímu násilí.“⁷² A příkladem z poslední doby mohou být extrémisté z politické strany BJP (Indická lidová strana)⁷³ „prosazující radikální hindutvu“⁷⁴ (dosl.

---

⁶⁸ Označení hinduismus uvádím s vědomím, že jde o pojem s těžko definovatelným obsahem. Tato problematika viz například G. Flood, *An Introduction to Hinduism*, str. 6-8

⁶⁹ Například *Bhagavadgíta*, překlad J. Filipický, J. Vacek, 3: 43; 11: 33-34

⁷⁰ „Bhagavadgíta má několik důvodů, proč je zabíjení ve válce přípustné, a patří mezi ně i argument, podle něhož duši nikdy doopravdy zabít nelze - 'kdo zabijí, nezabijí, kdo je zabit není zabit'.“ (M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 128)

⁷¹ Dharma je obsáhlý pojem označuje prakticky vše, co vytváří naše skutečné bytí, označuje i základy lidské morálky a etiky, zákonitý řád vesmíru, avšak zde v Bhagavadgítě se jedná o dharmu jako o společenský řád.

⁷² M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 128

⁷³ V letech 1999 – 2003 byla včele indické politiky a „jedním z jejich prvních rozhodnutí bylo schválení pokusného jaderného výbuchu, jimž se měla demonstrovat vojenská moc Indie.“ (M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 129) BJP je opět u moci, protože vyhrála letošní volby.

⁷⁴ hindutva, je pojem, který se objevil roku 1922 v knize „*Who Is a Hindu?*“. Autorem je V. D. Sávkarkar, jehož podobiznu nalezneme v ústřední síni indického parlamentu. Tímto pojmem chtěl vymezit hinduistickou identitu vůči nehinduistům, hlavně vůči muslimům a křesťanům, třebaže považoval tento termín za mnohem hlubší a širší než, že by ho vztahoval pouze k náboženství a pro svou koncepci se nechal inspirovat i německým nacionalismem. Označení „*hindu*“ se vztahuje na každého, kdo se cítí být vázán k „Indii“ jako zemi svých předků, jako ten, kdo zdědil její kulturní bohatství a považuje ho za vlastní. Tento pojem slučuje rozdílná náboženství, která mají svůj původ – a tedy svatá místa „od řeky Indu až k břehům oceánů“: hinduisté, buddhisté, džinisté, sikhové, nikoliv však muslimové – Mekka, křesťané – Jeruzalém či Vatikán. Ti, by dle této teorie, mohli dále žít v Indii, ale pouze jako občané druhého řádu. Více o problematice viz Dingir, 12 (1), 2009, článek „*Násilí, nenásilí a hindutva*“ str. 14 – 16; tamtéž, článek „*Problém konverze v Indii*“ str. 17 – 18; Nový Orient 3, 2005, článek „*Vír Sávkarkar- duchovní otec hnutí hindutva*“ str. 28 – 30

'hidskost') v souvislosti s úsilím o stavbu hinduistického chrámu na místě zničené mešity v Ajódze⁷⁵.

3.3 Buddhismus

Násilí, které by bylo podniknuto pro světský cíl (ekonomický, politický...) je zakázáno, ale ozbrojená obrana včetně války je možná a v určitém ohledu buddhisty ospravedlněná tím, že je to odpověď na násilí, které nebylo vyvoláno primárně jimi samými. Nejede tedy o vlastní záměr.

„Podobně jako v případě islámu lze veliké rozšíření buddhismu v různých částech světa připsat na vrub částečně také podpoře, kterou buddhismu poskytli různí vítězící monarchové a vojenské síly, které o sobě tvrdily, že boj vedou jen na obranu víry proti nevěřícím a za ustanovení mírumilovného mravního řádu.“⁷⁶

Ve 20. století například japonské buddhistické hnutí Óm šinrikjó, a její hlavní představitel Asahara, hlásali že „pokud jsou ti, kdo mají být zabiti, darebáci anebo pokud jsou představiteli společenských systémů natolik špatných, že jejich další existence v přítomném životě by měla za následek nahromadění ještě většího negativního karmického dluhu, člověk, který je zabijí, prokazuje svým obětem vlastně službu, poněvadž jim umožňuje zemřít dříve. Jejich předčasné úmrtí je svého druhu eutanazií, která jejich duším dává příležitost posunout se na vyšší úroveň, než jaké by jinak byly schopny dosáhnout.“⁷⁷

---

⁷⁵ Dingir, 12 (1), 2009, str. 14

⁷⁶ M. Juergensmeyer, *Teror v mysli Boží*, str. 148

⁷⁷ Tamtéž, str. 149

4. Vývoj pojetí džihádu za Muhammadova života

V této kapitole půjde o rekonstrukci pojmu džihád s důrazem na jeho chronologický vývoj a proměnu v rámci Muhammadova života. Jeho životopis nám bude cestou, na jejímž „počátku“ vzniká islám, s hrstkou prvních věřících a na jejímž konci je již téměř celý Arabský poloostrov v rukou Alláhových. Jak vidno, stalo se tak velmi rychle, během jednoho života a nemálo k tomu také přispěl obsahový vývoj pojmu džihád. Tato chronologická rekonstrukce bude spíše pokusem, neboť už dnes samozřejmě víme, že do jeho životopisu se dostalo mnoho legend a historických nepřesností. Nejprve bude jistě namístě popsat Muhammadovu dobu, v oblasti v níž se pohyboval. Vykreslit její zvyky, myšlení, společenské uspořádání a náboženství, protože jak si správně všímá Karen Armstrongová, jinak „nedokážeme pochopit, čeho dosáhl, pokud neoceníme, proti čemu bojoval“⁷⁸.

4.1 Arábie před islámem

4.1.1 Islám jako nové náboženské hnutí

Pro plné pochopení je nutné si uvědomit, že islám v době Muhammada je pro nás vědce, nikoliv muslimy, nové náboženské hnutí. Má svého zakladatele, který ze své duchovní touhy přináší do střední Arábie novou ideu, jež se vzpírá tradičním beduínským hodnotám. Vzniká tím napětí mezi prvními vyznavači islámu⁷⁹ a většinovou společností, které vyvrcholilo konfliktem, kdy Muhammad a jeho hrstka vyznavačů musela opustit svůj rodný kraj.

Jsou tedy nuceni pro novou víru hodně obětovat: Jistoty kmene vyměnit za důvěru v Muhammada, a blahobyť Mekky vyměnit za nejistoty pouště a nového domova. Tímto činem překročili kulturní vzorec střední Arábie. Na druhou stranu je taková oběť vedla k většímu utvrzení, že nová víra je správná a o to více k ní přilnou.

V případě nového náboženského hnutí se hovoří o radikalizaci. Vznikly ostré hranice mezi vyznavači a okolím, mezi tím co je dobré a zlé, až nakonec první muslimové byli schopni pozvednout zbraně proti svému rodnému kraji i proti svým příbuzným.

---

⁷⁸ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 12

⁷⁹ Na prvních muslimech se také dá ukázat to, že nové náboženské hnutí a jeho idea osloví určitou sociální vrstvu. V případě islámu šlo zprvu hlavně o obyvatele z nižších vrstev: „ženy, propuštěnci z otroctví, sluhové, otroci“ (tamtéž str. 41) a mladé lidi.

Napětí nebylo sníženo časem, ale triumfem islámu ve střední Arábii. Vítězstvím, které navždy proměnilo tvář celého světa.⁸⁰

4.1.2 Džáhilíja

Pojmu *džáhilíje* muslimové nejčastěji rozumí jako „času něvědomosti“ a vztahují jej na dobu před islámem. „Epocha, kdy se lidstvo nechovalo v souladu s Boží zvěstí, neboť ji neznalo, respektive ji nesprávně pochopilo“.⁸¹ „Džáhilíja se vztahuje zejména k předislámské Arábii.“⁸² Karen Armstrongová si ve své knize „Muhammad“ všímá, že nedávné výzkumy ukazují, jak „Muhammad používal slovo džáhilíja, když hovořil nikoliv o dějinné etapě, ale o stavu mysli, který v Arábii sedmého století zapříčinil násilí a hrůzy“⁸³.

Arabský poloostrov je ze své největší části tvořen kamenitou a písečnou pouští, jde tedy o neúrodný a holý kraj. „Mohli bychom říci, že tam, kde končí poušť a step a tím i panství kočovníků, tam končí i Arábie a začíná ‚Úrodný půlměsíc‘, který poloobloukem svírá poloostrov ze severu.“⁸⁴

Obyvateli tohoto neúrodného kraje byli tedy kočovníci do velké míry závislí na chovu velblouda, neboť z něho beduín získává „potravu (mléko, maso), oděv i příbytek (srst, kůže), v případě potřeby se i umývá jeho močí a používá ho jako dopravního prostředku pro sebe i svůj majetek“⁸⁵. Živili se jako pastevci velbloudů, koz a ovcí, bylo rozvinuto pouze domácí řemeslo, odkázání na styky s usedlíky z oáz a měst. „Protože i tito usedlíci byli původně beduíny, existovaly mezi městy a pouští rozmanité vztahy, od pokrevních přes hospodářské až k politickým.“⁸⁶

Jedno z nejvýznamnějších center usedlého života byla Mekka v Hidžázu, v níž se narodil i Muhammad. Byla střediskem karavanního obchodu mezi Jemenem a Syro-Palestinou. Největším obchodním artiklem byla kůže a nejvýnosnějším kadidlo a myrha.⁸⁷ Mekka velmi bohatla z dvou velkých výročních karavan, z trhů a z každoroční poutě kolem Ka'by. Město, ale bylo i „střediskem“ rozpadu tradičního beduínského života.

---

⁸⁰ Vice o problematice nových náboženských hnutí viz kniha: *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*, editor V. Zdeněk

⁸¹ *Judaismus, křesťanství, islám*, Editor: H. Pavlincová, B. Horyna, str. 536

⁸² L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 9

⁸³ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 12, str. 63

⁸⁴ *Korán*, předmluva I. Hrbka, str. 9

⁸⁵ Tamtéž, str. 10

⁸⁶ Tamtéž, str. 10

⁸⁷ Vice viz B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 44 - 47

Beduínský život se odehrával v kmeni, který byl i nejvyšší hodnotou a jemuž musel každý člen „přizpůsobit své potřeby a touhy“⁸⁸. Kmen se skládal z několika rodů a v čele kmene stál *sajjid*, volený z rady starších.⁸⁹ Bylo-li třeba, dokázal se kmen spojit s více kmeny. Vznikl tím kmenový svaz, jenž byl uzavřený pouze za určitým cílem, ale nestal se nikdy základem pro založení státu.

Každý kmen má po svých zakladatelích vlastní zákon *murúwa*, zděděný způsob života. Každý jedinec to považoval za slávu svého kmene, které se říká *hasab* (po předcích zděděná čest). Tyto zvyklosti kmene, jsou nadřazené jednotlivci i době a jsou v podstatě nezměnitelné a vedou k pocitům nadřazenosti nad ostatními kmeny. „Člověk může pouze hájit čest svého rodu, a to tak, že se nebude klanět jiným lidem a božstvům.“⁹⁰ Na to se váže i „pyšná sebejistota (*istighná*)“⁹¹, která se vyznačovala přehnaným smyslem pro čest, kdy jakákoliv i nepatrná urážka vedla k násilí.

Murúwa obecně může znamenat „odvahu, trpělivost; sestává z odhodlání pomstít jakoukoliv nepravost spáchanou na kmeni, z ochoty bránit jeho slabší členy a vzdorovat nepřítelům [...] bez řečí poslechnout svého náčelníka [...] být velkorysý a dělit se o svá zvířata a jídlo“⁹². Murúwa v podstatě znamená mužnost.⁹³ „Podporuje odvahu a nesobeckost, nicméně jen v rámci kmene.“⁹⁴ Ztělesněním těchto po předcích zděděných vlastností je *karím* „velkorysý hrdina“, jenž je například schopen svou pohostinností za jediný večer prohýřit veškerý svůj majetek, protože „beduín nedbá zítřka a štědrými dary i pohostinností dokazuje soukmenovcům, že mu na nich záleží více než na majetku“⁹⁵. „Přivede ze dne na den svou rodinu na mizinu jen proto, aby potvrdil, že mu v žilách koluje šlechtická krev, a aby doložil své postavení a posílil svou pověst.“⁹⁶

V celé Arábii platil pouze zákon krevní msty (*tha'r*), jenž se nevztahoval pouze na vraha, ale na kohokoliv z vrahova klanu. „Měl pozitivní hodnotu v tom, že se Arabové pokud možno vyhýbali prolévání krve, aby tak nepřivodili rozpoutání vlny represálií na svůj klan či

---

⁸⁸ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 15

⁸⁹ Tento post nebyl dědičný, ale najdeme výjimky v pohraničních oblastech. Více viz I. Hrbek a K. Petráček, *Muhammad*, str. 19

⁹⁰ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 18

⁹¹ Tamtéž str. 18

⁹² Tamtéž, str. 16

⁹³ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 10

⁹⁴ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 17

⁹⁵ Tamtéž str. 16

⁹⁶ Tamtéž str. 16

kmen.⁹⁷ Na druhou stranu jej bylo možnost zmírnit formou výkupného, což se nestávalo často, neboť tím by byla zpochybněna čest kmene.⁹⁸

K beduínskému životu patřily i loupeže (*ghazw*), které se nepokládaly za zavrženíhodné ba naopak, ale jen pokud se neloupilo v oblasti svého kmene nebo v oblasti pod jeho ochranou. Šlo o běžný zvyk, který byl v takto nelítostných přírodních podmínkách nutný k přežití. V Muhammadově době se tyto loupeže proměnily z důvodu sucha a s tím spojeným hladem ve vleklé válečné spory.

Arabové ze střední Arábie uctívali astrální božstva a personifikované přírodní síly, jejichž pozemskými partnery byli bůžci a démoni, kteří žili v poušti, v prohlubních, studnách, na stromech a v kamenech a jejich sídlo obklopoval posvátný okrsek jako místo azylu. Určitá božstva byla obecně rozšířená (širší oblibě se těšily bohyně al-Lát, al'Uzzá, Manát), ale jiná byla vlastní pouze určitému kmenu (například qurajšovský bůžek Hubal). Znali i pojetí nejvyššího božstva.⁹⁹ Centrem kultu byla svatyně Ka'ba¹⁰⁰ do níž Qurajšovci sbírali sošky různých kmenových bůžků, aby se každý z kmenů při každoročním trhu mohl poklonit svému vlastnímu božstvu. Mekce se tímto povedlo propojit obchod s náboženstvím a vznikla, tak pouť do Mekky (*hadždž*). Jedním z rituálů byl i *tawáf*, „během něhož se celkem sedmkrát obešla Ka'ba ve směru zprava do leva, čímž se měla napodobit cesta kupců kolem

---

⁹⁷ *Korán*, předmluva I. Hrbka, str. 12

⁹⁸ Zákon krevní msty zaměřený pouze na osobu vraha, prosadil až Muhammad a krom toho doporučil uplatňovat namísto krevní msty hmotné odškodné, tzv. „cenu krve“ (*dija*). Více viz L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 134 nebo L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 98

⁹⁹ Jmenoval se Alláh (jeho ženským protějškem byla Allát), který stvořil svět, ale nebyl nikterak rozvinut kult Alláhovi. Vztah k němu jako k nejvyšší bytosti by pak odpovídal tomu, co píše Eliade M. ve své knize *„Mýtus o věčném návratu“* (str. 66). Totiž to, že „primitiv, který vidí své pole zpustošené suchem, svůj dobytek napadený nemocí [...] , dobře ví, že k těmto okolnostem nedochází náhodně, ale že je vyvolávají jisté magické nebo démonické vlivy, proti nimž má zbraň kouzelník nebo kněz [...] (pozn. autora: Kněžská vrstva ve střední Arábii neexistovala, ale existovali tzv. *sádin* „strážcové svatyně“ a tzv. *káhin* „věštcí“), obrací se na kouzelníka, aby zapudil magický účinek, nebo na kněze, aby pro něho získal přízeň bohů. Nepřinese-li zásah kouzelníka nebo kněze žádný výsledek, vzpomenu si postižení na Nejvyšší Bytost, na kterou jindy téměř zapomněli, a vzdávají ji prosebnou oběť.“ Hrbek ve své předmluvě ke *Koránu* (*Korán*, předmluva I. Hrbka, str. 18) píše, že „představa o jediném bohu byla v Mekce i v západní Arábii běžná, neboť Muhammad již ve svých prvních vystoupeních hovořil o Alláhovi, předpokládaje jeho znalost u svých soukmenovců. Ti však jej mnohdy ztotožňovali s bohem Ka'by, Hubalem.“

¹⁰⁰ Více o jednotlivých rituálech, o kosmologii Ka'by viz K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 23-24 nebo B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 19

poloostrova.¹⁰¹ Arabský obchod tím dostával vyšší, doslova duchovní rozměr.“¹⁰² Důraz byl kladen na tento život, posmrtný život se moc neřešil, ba co víc, pro některé představovala víra v posmrtný život určitý druh slabosti a bojácnosti.¹⁰³

Ve střední Arábii bylo možno se setkat i s židovstvím (oázy Jathrib a Chajbar). S křesťany se setkávali na obchodních cestách a šlo především o nestoriány a monofyzity. Křesťanští Arabové žili hlavně v Jemenu a na hranicích Byzance. Náboženskou skupinu, která neměla své vůdce, organizaci ani jednotný názor, tvořili tzv. *hanífové*¹⁰⁴ „přírodní monoteisté“. Ti se snažili vytvořit „vlastní arabský monotheismus“¹⁰⁵.

Poměry v Mekce, byly poněkud odlišné. Staré zvyky pouště pomalu ustávaly, ačkoliv mekkánský vládnoucí kmen Qurajš alespoň na oko ctil murúwu svých předků. V kmenu byly spory. Vesměs byl rozdělen na dva zneprátelené tábory. Prvním táborem byli ti, jejichž původ byl odvozován od Qusajje, legendárního zakladatele kmene Qurajš a ovládali nejdůležitější tržiště i svatyni. V tomto táboře nechyběly ani vnitřní třenice. Druhým táborem byli ti, kteří byli do kmenového svazu přibráni.¹⁰⁶ Byla to „bitva“ o postavení, o državy lukrativních míst, o majetek. Přitom Mekka byla závislá na svém obchodním umu a na své pověsti bezpečného města¹⁰⁷, protože se zde nedalo provozovat nic jiného krom obchodu, pouti a každoročního trhu. V tomto novém „podnikatelském“ prostředí, v němž vládne konkurence, boj i štěstí a v kterém se vytvořilo nové sociální rozvrstvení kmenu, jedinec přestal cítit pocit bezpečí a ochrany. „Lidské individuum se ocitlo tváří tvář novým neznámým společenským silám, proti nimž nemělo již pevnou ochranu ani v rodě ani ve staré etice. Vztah takto společensky odcizeného člověka k jeho lidskému okolí a k světu nebyl slovně vyjádřen. Vzniklo tak ideologické vakuum, o jehož zaplnění se úspěšně pokusil Muhammad. Není tu již kolektiv,

---

¹⁰¹ Po celé Arábii se pravidelně každým rokem opakovaly trhy, jejichž vyvrcholením byl trh v Mekce po kterém následovala tradiční pout' ke Ka'bě.

¹⁰² K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 23

¹⁰³ Více k náboženství viz Nový Orient 3, 2008, článek „Náboženství předislámské Arábie“ str. 17 – 20

¹⁰⁴ kořen slova HNF znamená „odvrátit se od něčeho“

¹⁰⁵ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 33

Korán vidí starozákonního Abrahama jako hlavního představitele tohoto „směru“. Korán 3:67 „Abraham nebyl ani židem, ani křesťanem, avšak byl hanífem odevzaným do vůle Boží; a nepatřil mezi modloslužebníky.“ Jiné koránské verše k tomuto tématu například 2:135; 3:95; 4:125. Více k tématu haníf F.E. Peters, *A Reader on Classical Islam*, str. 40-42

¹⁰⁶ Více viz kniha B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 22-23

¹⁰⁷ V Mekce době před vládnutím Qurajšovců se často sváděly bitvy, ale tento kmen „prosadil takzvaný haram, oblast s velkým poloměrem (více než třicet kilometrů), v jejímž středu stála Ka'ba a kde bylo jakékoliv násilí zakázáno.“ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 22

který uctívá více kmenových božstev, ale individuum stojící v přímém a nezprostředkovaném vztahu k jedinému individuálnímu Bohu – Alláhovi.¹⁰⁸ Vznikla nová společnost, jejímž tmelem není kmenová příslušnost, ale víra v jediného Boha. „Tak lidské individuum opět nacházelo svoje jistoty na vyšší úrovni, než byla již překonaná úroveň rodové společnosti.“¹⁰⁹

4.2 Muhammad a džihád¹¹⁰

4.2.1 Mekka

V této podkapitole si budeme všimát především rostoucího napětí mezi Muhammadem a Qurajšovci, kteří nepřijali jeho víru. Mezi novým pojetím světa a obrazem člověka v něm a starým pojetím světa a obrazem člověka v něm.

Roku 610 měl Muhammad¹¹¹ první boží vnuknutí (Korán 96:1-5), jež přišlo v jeskyni na hoře Híra, ale nepřineslo žádné větší napětí v mekkánské společnosti, protože nebyl nucen vyjít s tím na veřejnost. Obrat přineslo až druhé boží vnuknutí (Korán 74:1-7) roku 613, v němž je Muhammad požádán Bohem, aby přednášel na veřejnosti.

Dá se říci, že hned od počátků veřejného vystupování přišel s ideami, které byly v rozporu se zaběhnutými vzorci chování v Mekce. Ideje, jež odrážejí prorokovi sirotčí zkušenosti z raného dětství, kdy zažil zpučnost překračující i tradiční kmenový zákon murúwa. Například raná súra 93:9-11: „Co sirotka se týče, toho neutiskuj, co žebráka se

---

¹⁰⁸ I. Hrbek a K. Petráček, *Muhammad*, str. 28

¹⁰⁹ Tamtéž str. 29

¹¹⁰ Možnost rekapitulovat životopis proroka Muhammada (*Sírat an-nabí*) nám umožňují tradiční islámské prameny z let 750-850 (například Ibn Ishák zemřel r. 767, Ibn Sa'd zemřel 845, al-Wáqidí zemřel 823) a následně mladší, v níž jsou samozřejmě hagiografické legendy, kterých se charizmatická osoba proroka Muhammada v rámci zbožnosti svých následovníků, nemohla nevyhnout. Musíme být tedy opatrnější nežli E. Renan, který „koncem 19. století soudil, že se islám na rozdíl od judaismu a křesťanství zrodil v plném světle historie.“ (L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 17)

¹¹¹ Muhammad se dle tradice narodil v roce 570 „roce slona“, dle nejnovějších poznatků spíše později asi roku 580. Otec Abdulláh z rodu Hášimovců, kam po otci Muhammad také patří, zemřel dříve, než ho mohl syn spatřit. Matka zemřela, když mu bylo šest. Do péče si ho vzal jeho dědeček Abdulmuttalib, později strýc Abú Tálíb. Jako dítě poznal Muhammad těžký beduínský život, život pastevců a se strýcem se snad i účastnil cesty do Sýrie. Tvrdé dětské zkušenosti sirotka se odrážejí už v prvních zjevených súrách (například 93:3-11). V dospělosti se mu povedl příznivý sňatek se zámožnou vdovou Chadídžou, která byla starší asi o patnáct let. Pracoval u ní a v jejích službách cestoval za obchodem do Sýrie. Byla to právě ona, která měla nejen porozumění na počátku jeho prorockého působení, ale poskytovala mu i podporu. Spolu měli čtyři dcery (Zajnab, Ruqajju, Fátimu, Umm Kulthúm) a dva syny, kteří však zemřeli v brzkém věku.

týče, toho neodstrkuj, však o dobrodiní Pána svého jiným vypravuj!“ Qurajšovci té doby chápali chudobu jako neúspěch, jako „nedostatek vnitřní ušlechtilosti“¹¹². Naopak majetek chápali jako osobní symbol schopnosti, ušlechtilosti, tedy znak umožňující být karímem, tedy obdivovaným členem rodu. V súře 96:6-8 se můžeme dočíst: „Však pozor, člověk vzpurným se stává, neb za soběstačného se pokládá, však věru k Pánu tvému (vše) svůj návrat má!“ V nové ideji nešlo „o staré beduínské pojetí kolektivní sociální odpovědnosti, ale o důraz na morální povinnost každého jednotlivě jako individuální osobnosti“¹¹³.

K tomuto účelu měly napomoci koránské verše o hrozícím zániku světa, soudném dni, peklu a ráji. V soudný den neboli *qijáma* („den zmrtvýchvstání“) bude každý jednotlivec lidského rodu postaven před své vlastní skutky. Bude-li člověk spravedlivý, ocitne se v ráji, nebude-li, ocitne se v pekle.¹¹⁴

O zániku světa se píše například v rané súře 81:1-14: „Až slunce bude svinuto, až hvězdy pohasnou, až hory se z místa pohnou, až březí velbloudice bude zanedbána [...] až moře se povaří [...] a nebe bude staženo a peklo rozpáleno a zahrada rajská přiblížena, tehdy duše každá, co vykonala, pozná!“ Nebo v súře 82:1-5: „Až se nebe rozpukne, až se hvězdy rozptýlí, až se moře rozlijí, až se hroby převrátí, pak pozná duše každá, co učinila zavčas a co zmeškala.“

„*Pozná duše každá*“, ukazuje, nakolik významnými jsou individuální činy. Ne kmen, kmenová hrdost, ale každý jednotlivě a sám za sebe stojí před svrchovaným Pánem světa. Súra 99:6-8 říká: „V ten den se lidé vynoří v houfech, aby jim byly ukázány jejich činy. A kdo učinil dobra jen za váhu prášku,¹¹⁵ uzří je, a kdo učinil zla jen za váhu prášku, uzří je.“ To vše předpovídá, nakolik si Muhammad žádá osobní změnu každého Qurajšovce, který se již nemůže schovat za velkolepost svého kmene. V súře 96:9-19 se píše: „Co soudíš o tom, jenž zabraňuje služebníkov, když se modlí? Soudíš, že na správné cestě dlí či bohabojnost přikazuje? Co soudíš o něm, jestliže odvrací se a ze lži obviňuje? Což neví, že Bůh (jej) vskutku pozoruje? Však pozor, nepřestane-li, tedy jej věru chytíme za kštic, tu kštic prolhanou a hříšnou! Pak ať svolává svůj klan, my přivoláme si stráž pekelnou! Však pozor, neposlouchej ho, leč padni na tvář svou a (k Bohu) se přiblíž!“

Napětí roste, Muhammad napadá staré kmenové zvyklosti, napadá doposud vznešené bohaté a jistě schopné muže Mekky, kteří ho prozatím neberou plně vážně a nazývají ho

---

¹¹² K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 50

¹¹³ L. Kropáček, *Duchovní cesty Islámu*, str. 15

¹¹⁴ Více o představách soudného dne, pekla a ráje viz tamtéž str. 82-85

¹¹⁵ Prášek, arabsky „*dharra*“, může znamenat i „mravenec“ a později i „atom“.

madžnúnem (bláznem, dosl. „posedlý džiny“). „Qurajšovci jsou úspěšní lidé obchodu a věří, že postačí, když Muhammada nechají na pokoji. Žádné velké spory! Nic vážného. Mohlo by to poškodit živnost. Hrst otroků, jedno, zda propuštěných, nebo ne, řídký houf rozhněvaných mladých mužů, pár zkrachovaných obchodníků a ženy neznamenají skutečné nebezpečí. Muhammadovo hnutí jistě vyzní naprázdno.“¹¹⁶ Nestalo se, tak. Jak je to možné?

Do roku 614 se společné modlitby konaly v Muhammadově domě, ale jak rostl počet přívrženců, tak jeho dům přestal kapacitně stačit a střediskem islámského kultu se stal dům al-Arqama, jež patřil do nejbohatšího mekkánského rodu Machzúmovců. Zájem o novou víru vzrostl i u Muhammadova strýce Hamzy a u bohatého a v Mekce uznávaného ʿUmara Ibn al-Chattába, kteří byli původně odpůrci nové ideje. Muhammad tedy na svou stranu získal několik velmi bohatých obchodníků včetně významného Abú Bakra, pomocí nichž mohl finančně uskutečnit své etické názory. Začal vykupovat otroky, například Abú Bakr vykoupil otroka Bilála¹¹⁷ a dal mu svobodu. Muslimům, kteří neměli ochranu svého rodu, začalo jít o život.

Příčinou vzrůstajícího napětí se často uvádí strach Qurajšovců z ohrožení Mekky jakožto poutního místa, ale Muhammad nepochybuje o tom, že by Alláh nebyl Pánem Kaʿby. Podle Watta Mongomeryho to byly jiné důvody. „Za prvé, vlivní mekkánští obchodníci museli vidět, že Korán při své kritice nemravných přístupů k majetku a osobnímu vlastnictví útočí na celý způsob jejich života [...]. Za druhé, politickou moc bohaté obchodnické vrstvy už v té chvíli ohrožoval sám záměr získávat zjevení – tedy instrukce - od Boha, což byla nepřijatelná a nebezpečná autorita“¹¹⁸, která ohrožovala tradiční pojetí kmenového náčelníka, jenž byl volen radou starších (*šúrá*). „Kdyby byli Qurajšovci nečinně přijali Muhammadův koncept společenské změny, museli by se vzdát lidské povahy vlády nad svými záležitostmi a delegovat moc na člověka, který je obdařen přímým kontaktem s transcendentní mocí jakéhosi abstraktního Boha. V čích rukou by se pak mohly ocitnout jejich majetky a veškeré záležitosti politického vedení Mekky?“¹¹⁹ Což by znamenalo, že Qurajšovci měli strach z možné politické vzpoury ze strany muslimů, nikoliv o boj náboženských idejí: monoteismus versus polyteismus.

---

¹¹⁶ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 53

¹¹⁷ Později, až v Medíně, se stal prvním muezzinem, který svolával věřící do Muhammadova domu, který sloužil i jako modlitebna a shromáždění pro věřící.

¹¹⁸ M. Mendel, *Hidžra*, str. 27

¹¹⁹ Tamtéž str. 27, více o tomto problému I. Hrbek, K. Petráček, *Muhammad*, str. 45-46)

Boj idejí se ale přesto stal hlavním tématem. Proč? To lze vystihnout na problematice „satanských veršů“ (*al-áját aš-šajtánija*), které Muhammad zarecitoval v roce 614. Verše, jež mohly ohrozit jeho striktně monoteistický koncept, protože do svého učení skrze ně zahrnul i tři mekkánská ženská božstva.¹²⁰ Muhammad jimi učinil jistého kompromisu a je pravděpodobné, že chtěl jimi snížit napětí v Mekce, čímž by se dosáhlo většího bezpečí pro nově se rodící islámskou populaci, ale zašel příliš daleko, neboť snížil svou roli proroka i roli Alláha jako eticko-morálního nápravce mekkánského obyvatelstva, i ospravedlnil sám základ ekonomického bohatství Mekky jako duchovního centra střední Arábie. Tímto aktem uznal tradici předků, tedy zákon *murúwa*, tedy kmenovou eticko-morální tradici a tedy qurajšovské chování. Přehnaně řečeno v Mekce je, podle Muhammada, nyní vše v pořádku.

Naneštěstí, pro vlivné Qurajšovce, si byl vědom své chyby a vše napravil novými verši,¹²¹ kterými potřel „satanské verše“, čímž upevnil své postavení v roli proroka a ukázal, že qurajšovská morálka i jejich postavení politických vůdců je v nepořádku, neboť vše podléhá svrchovanému jedinému bohu Alláhovi, jehož vrcholným prorokem je Muhammad.

Muhammad v podstatě zradikalizoval svou nauku, když s úrou 112 „Upřímnost víry“ zvýraznil koncepci monoteismu: „On Bůh je jedinečný, Bůh sám o sobě věčný. Neplodil a nebyl zplozen a není nikoho, kdo je mu roven.“ Jedná se o tzv. *tawhíd*, Boží jedinnost. „Nejde jen o potvrzení Boží jedinečnosti, ale [...] o návod. Protože je Alláh nesrovnatelný, musejí muslimové nejen přestat s uctíváním model, ale také odstranit ze své cesty vše, co jim brání, aby se odevzdali Bohu.“¹²² Tedy i kmenové a rodové vazby, bude-li zapotřebí.¹²³

---

¹²⁰ Korán 53:19: „Uvažovali jste o al-Lát a al-^cUzzá a Manát, té třetí, jiné?“ Dále následovali satanské verše, později samotným Muhammadem vypuštěné: „To jsou vznešené labutě, v jejichž přímlovu lze věru doufat.“ *Korán*, předmluva Hrbek Ivan, str. 656

¹²¹ Korán 53:19-25: „Uvažovali jste o al-Lát a al-^cUzzá a Manát, té třetí, jiné? Vy syny byste měli mít a On pouze dcery? To vskutku rozdělení by bylo nerovné! Ony nejsou nic než jména, kterými jste je vy a vaši otcové nazvali a o nichž neseslal Bůh žádné zplnomocnění. A oni pouze své dohady a to, k čemu srdce jejich tíhnou, následují, ačkoliv se již od Pána jejich dostalo správného vedení. Což člověk má mít vše, po čem touží? Však Bohu poslední i první život patří.“ Dalšími verši, kterými odvolal „satanské verše“ se nacházejí v súře 109, „Nevěřící“.

¹²² K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 58

K tomuto pojmu *tawhíd* se odkazuje i v dnešní diskuzi na téma sekularizace v islámském světě, protože islám nerozeznává duchovní/světský a právě *tawhíd* (Boží jedinnost) v sobě implikuje všezahrnující univerzálnost Božího působení na světě, což možnost sekularizace v islámském světě dosti oslabuje. Více k tématu viz L. Kropáček, *Islám a západ*, str. 99 - 102

¹²³ Muhammad od doby, co vyřkl „satanské verše“ bojoval i o své prorocké postavení v muslimské obci, které se posléze snažil upevnit novými koránskými verši (22:51): „Nevyslali jsme před tebou posla ani proroka, aby

Muslimové mají nový úkol, prosadit svůj pohled na svět a oslabit ideu i sílu nepřátel. „To byl začátek konfrontace, jejíž první projevy souvisely s obchodníky, kteří měli majetky a podnikali v at-Tá’ifu. Jejich prosperita začala náhle povážlivě klesat [...]. Bylo to nepochybně způsobeno systematicky rozdmýchávanou neúctou muslimů k tamější svatyni, jejich pomluvami na adresu Qurajšovců mezi okolními beduínskými kmeny a bojkotem qurajšovských trhů. Relativního poklesu obchodních aktivit a řemeslné výroby si záhy všimli i cizí obchodníci s různými komoditami, kteří přestali at-Tá’if zařazovat do itineráře zastávek na trase svých karavanních cest mezi Jemen (resp. Hadramautem) a Levantou. Brzy se destabilizace na trase obchodu dotkla i jiných středisek ve středním Hidžázu, včetně Mekky. Agitace muslimů byla stále agresivnější a qurajšovské rody se začaly cítit nejistě. Uvědomovali si, že zdroj ekonomických problémů bude třeba izolovat nebo zcela eliminovat.“¹²⁴

Qurajšovci také pozvedli „zbraně“, ale jelikož stoupenci islámu šli napříč rodovou společností Mekky, nechtěli hned přejít k fyzické likvidaci, ale zkusili nejprve rodinný psychický nátlak.¹²⁵

Jeden z největších nepřátel islámu je Abú Džahl z rodu Machzúm, který zapříčinil hlavně ekonomické perzekuce jako například bojkot zboží u rodů, v nichž „převažovali“ muslimové. Šlo hlavně o nesplacení dluhů a úroků. Nesplacení „se sice všeobecně považovalo za nemorální, ale Machzúmovci a jiné rody si vůči věřitelům z řad muslimů nečinily výčitky. Byla to forma ekonomicko-politického nátlaku, která byla obecně mezi antiislámsky naladěnými Qurajšovci chápána jako legitimní forma obrany“¹²⁶. I Abú Tálib, Muhammedův strýc a náčelník rodu Hášim, byl vyzván Abú Džahlem, aby se svého synovce zřekl. Muhammad by tak ztratil ochranu svého rodu, čímž by mohl být fyzicky zlikvidován, aniž by se vrazi a jejich rody museli bát krevní msty. Avšak Abú Tálib, tak neučinil, ale pouze Muhammada vyzval, aby se zřekl svého učení, což prorok neudělal, čímž nastal ze strany

---

satan nebyl podvrhl do přání jeho něco nevhodného, avšak Bůh zruší to, co satan podvrhne a potom Bůh potvrdí Svá znamení- a Bůh vševědoucí je i moudrý.“

¹²⁴ M. Mendel, *Hidžra*, str. 31

¹²⁵ Dle tradice do tohoto období (r. 615) patří i hidžra do Etiopie, kterou vykonali „slabší“ stoupenci islámu (bez silné rodové příslušnosti, otroci...) z bezpečnostních důvodů, ba dokonce ze strachu o svůj život. Avšak jsou i jiné hypotézy proč se hidžra do Etiopie udála, viz M. Mendel, *Hidžra*, str. 31-36.

¹²⁶ Tamtéž str. 37

vlivných odpůrců islámu ekonomický bojkot Hášimovců. Nesmí se s nimi uzavírat finanční transakce, obchody, sňatky, ba ani jim prodávat jídlo.¹²⁷

Tuto dobu plnou nepřátelství vůči islámu pocítilo i mnoho muslimů z jiných rodů, mezi nimi například Abú Bakr.¹²⁸

Bojkot trval až do roku 619, když zemřel prorokův strýček a ochránce. Do čela rodu Hášim se dostává Abú Lahab, který ochranu nad Muhammedem nezruší, ale koná ji přinejmenším velmi chladně. Muhammad je nyní zesměšňován okolím. Když se Abú Lahab oženil s ženou z kmene ʿAbd aš-Šams, sestrou Abú Sufjána, jenž byl zarytým nepřítelem islámu, vzdal se ochrany nad Muhammadem, který mohl být nyní bez strachu z krevní msty zavražděn.

V tomto momentě prakticky začíná nová etapa islámu, tzv. *hidžra* („emigrace, původní význam přerušení kmenových vztahů a navázání nových“)¹²⁹, kdy se Muhammad se svou skupinou oddaných přestěhuje z Mekky do Jathribu.¹³⁰ Celé události předcházela řada vyjednávání. V Jathribu¹³¹ té doby byly dva silné kmeny Aws a Chazradž, které mezi sebou vedly válku, jež neměla konce.¹³² První vyjednávání se uskutečnilo roku 620, když asi šest medínských obyvatel přijelo na pohanskou pouť do Mekky.

Již v tu dobu Muhammad ztrácí naději, že by k islámu přešli noví konvertité z řad mekkánského obyvatelstva, a tak se soustředí na poutníky, kteří přišli na výroční pouť do Mekky.

Medínští poutníci byli „ochromeni silou jeho osobnosti a pojali naději, že by pomohl vyřešit jejich problémy“¹³³. Na druhý rok se opět setkává dvanáct medínských obyvatel

---

¹²⁷ Bojkot, byl však porušován, neboť několik klanů, které bojkot schválily, byly s rodem Hášimovců úzce spjaty mezirodovými sňatky.

¹²⁸ viz K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 71-72, nebo M. Mendel, *Hidžra*, str. 37

¹²⁹ L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 16

¹³⁰ Této situaci, předchází Muhammadovo neúspěšné vyjednávání o ochranu v oáze at-Táʿif, protože byla pod určitou mekkánskou kontrolou, přesto očekával, že by ho přijali, neboť oáza se snažila, i když nepatrně, získat svobodu. Muhammad byl zde neúspěšný, protože se obyvatel oázy dotklo, že neuznává jejich bohyni al-Lát (Korán 53:19-23).

¹³¹ Oáza Jathrib se po příchodu proroka Muhammada přejmenovala na *Madīnat an-nabī* („Město Prorokovo“), zkráceně al-Madīna (český přepis Medína). Tímto jménem Medína jej budeme dál nazývat i v této práci.

¹³² V oáze Jathrib žilo i několik židovských kmenů, z nichž nejsilnější byly Thalab, Hudl, Kurajza, Nadír, Kajnuka, které ačkoliv měli židovské náboženství, nebyly k rozeznání od Arabů, neboť taktéž na prvním místě ctily klanovou a kmenovou příslušnost. I židovské kmeny se připojují k válce. Nadír a Kurajz podporují kmen Aws a Kajnuka podporuje kmen Chazradž.

¹³³ M. Mendel, *Hidžra*, str. 39

z různých klanů s muslimy a dojde k tzv. „první aqabské úmluvě“, v které se medínští dobrovolně poddají osobě Muhammada, jenž v Medíně bude vykonávat roli politického a duchovního vůdce, ale i roli soudce tzv. *hakam*. Roku 622¹³⁴ se opět sešli a uzavřeli tzv. „druhou aqabskou úmluvu“, která do islámské historie vzešla i pod názvem „*ahd al-harb*“ (válečná přísaha). Tentokrát ji uzavřelo až sedmdesát pět medínských obyvatel, kteří se zavázali, že ho budou poslouchat, bránit a bojovat za jeho věc.¹³⁵

Hidžra do Jathribu, prakticky znamenala, že „muslimové z Mekky se mají zřít svých krevních pout a přijmout trvalou ochranu cizinců! V Arábii, kde se stal kmen tou nejposvátnější hodnotou, se něco takového dá srovnat s rouháním a je to věc nesrovnatelně citlivější, než když korán odmítl tři bohyně“¹³⁶. Pro muslimy z Mekky se tato událost stane „středobodem jejich nové totožnosti“¹³⁷.

Do Medíny se muslimové z Mekky stěhovali postupně, až nakonec odešel i Muhammad s Abú Bakrem. Prorokovu odchodu předcházela dohoda napříč mekkánskými „antimuslimskými“ kmeny, která by zapříčinila jeho fyzickou likvidaci, aniž by to vedlo k nebezpečí krevní msty ze strany Muhammadova klanu.¹³⁸ Po několika dnech, kdy se skrýval před možnými vrahy a po nebezpečné cestě pouští, dosáhl Muhammad se svým společníkem okraje Medínské oázy. Tato událost se datuje na pátek 24. září 622.

Hidžra je událost v islámských dějinách naprosto klíčová, která udává hlavní tóninu pro další vývoj islámu. „Fenomén hidžry se měl i po Prorokově smrti stát jedním z klíčových témat islámské doktríny, neboť obdoba této události v nových podmínkách napomohla uskutečnění ambiciózního projektu, univerzalistického pojetí islámu jakožto ideového rámce nového, teritoriálně neomezeného společenského uspořádání.“¹³⁹

---

¹³⁴ K islámu se v té době hlásilo asi jen 150 muslimů.

¹³⁵ Více o tom proč jathribští obyvatelé přistoupili k ochraně muslimů a proč je Jathrib výhodný pro Muhammada viz M. Mendel, *Hidžra*, str. 40-41

¹³⁶ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 90

¹³⁷ Tamtéž str. 90

Muslimům, kteří odešli z Mekky do Medíny se říká „*muhádžirún*“ (emigranti). Medínským hostitelům, jenž poskytli muslimům z Mekky ochranu, se říká „*ansár*“ (pomocníci). Dle tzv. „medínské ústavy“ v níž se i tyto dva názvy poprvé vyskytují, si jsou tyto dvě skupiny naprosto rovny (více viz například Muhammad, I. Hrbek a K. Petráček, Praha 1967, str. 56 – 57) Avšak jak si všímá Miloš Mendel v knize *Hidžra* (str. 44): „Mekánští muhádžirové se záhy stali v Medíně privilegovanou vrstvou a jejich jména se ocitla na prvních místech dívánu – seznamu, těch, kdo pobírali důchody z válečné kořisti, plynoucí z muslimských razií proti Mekce [...]. Vykonat hidžru znamenalo stanout na nejvyšší příčce v hierarchii muslimské ummy.“

¹³⁸ Více viz M. Mendel, *Hidžra*, str. 42, nebo K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 93

¹³⁹ M. Mendel, *Hidžra*, str. 45

Celý mekkánský příběh rodícího se islámu je nesmírně důležitý pro pochopení „svaté války mečem“ a jejího místa v islámské doktríně. Jak jsme mohli číst, jde o postupné zvyšování napětí mezi většinovou společností a novým náboženským hnutím. Islám na svém počátku, byl novým náboženským hnutím své doby, a jako takový nutně musel vykazovat určité charakteristické vlastnosti nového náboženského hnutí.

V případě islámu se jedná například: o hnutí protestu, kritiku zaběhnutého, zvyšující se hranice mezi muslimy a většinovou společností¹⁴⁰, změnu v pojetí času¹⁴¹, entuziasmus,¹⁴² radikalizaci,¹⁴³ charismatizaci vůdce¹⁴⁴ a v neposlední řadě i o separaci¹⁴⁵.

Celkově jde o to, že radikalizace napomáhá samotným novým členům náboženského hnutí k většímu utvrzení se ve své nové víře a zároveň to přináší vůdci větší charismatizaci a silnější přílnutí jeho stoupenců, a tedy větší důvěru v nově se rodící náboženství.

Muslimové byli schopni po těchto událostech překročit kulturní vzorec své doby, tedy překročit kmenové tradice a kmenovou ochranu a odejít z Mekky. Nakonec to vše vyústí v otevřenou válku, která jde napříč kmeny, kdy synové pozvednou zbraně proti svým otcům, kdy jednotlivý muslimové bojují proti svým příbuzným.¹⁴⁶

Jde o to, že bez transcendentního pojetí dobra a zla, bez pocitu výjimečného času, bez samotné radikalizace a bez nadšeného přijetí Muhammada jako proroka, by se takové války ve střední Arábii jen stěží staly.

4.2.1.1 Rané mekkánské odkazy na džihád v Koránu

V tomto období se v Koránu vyskytují odkazy na džihád velmi málo, a pokud ano, tak hlavně jde o džihád srdcem. Tedy o vnitřní a morální upevňování jednotlivce na cestě k Bohu.

---

¹⁴⁰ Což se projevilo například v proměně vztahů uvnitř kmene, mezi muslimy a nemuslimy, kdy se postupně rozpadala síť sociálních vazeb uvnitř kmene, což vedlo k novým silnějším vazbám v rodícím se islámu.

¹⁴¹ Žili ve výjimečném čase, v době posledního božího proroka, jemuž předcházela například Abraham, Mojžíš i Ježíš. V Koránu, hlavně v mekkánském období, se často píše o blížícím se posledním soudu, ráji a pekle.

¹⁴² Vstoupit do islámu bylo „drahé“, příznivci islámu museli hodně obětovat: například přízeň rodu a jeho ochranné zázemí, což vedlo k velkému nasazení: například finančnímu (Abú Bakr měl na počátku 40 tisíc dirhamů. Roku 622 už měl jen 5 tisíc dirhamů, protože vykupoval v rámci islámské ideje muslimské otroky v důsledku qurajšovského bojkotu). Kdo hodně obětuje, se ještě více utvrdí ve své nové víře a je tedy připraven obětovat vše v neposlední řadě i svůj život.

¹⁴³ Islám v Mekce se zradikalizoval zejména dvěma událostmi: odmítnutím „satanských veršů“ a hidžrou.

¹⁴⁴ Muhammad byl jediným autentickým nositelem Boží zvěsti.

¹⁴⁵ hidžra

¹⁴⁶ srov. A. G. Noorani, *Islam and Jihad*, str. 51-52.

K vnitřnímu upevňování, že jedinec, který vstoupil na cestu islámu, učinil dobře i navzdory negativnímu většinovému názoru dané společnosti.

Ukázky:

Korán 29:6: „Ten, kdo ve víře se usilovně snaží ten věru sám pro sebe tak činí, vždyť Bůh je soběstačný vůči lidstvu veškerému.“

Korán 25:52: „Neposlouchej nevěřící, ale pusť se jím proti nim do boje úporného.“

Korán 29:69: „Ty, kdož k vůli Nám se usilovně snaží, ty věru povedeme po cestách Svých. A Bůh zajisté je s těmi, kdož dobro konají.“

Korán 30:2-5: „Bohu přísluší rozhodnutí jak dřívější, tak i pozdější. V ten den pak se zaraďují věřící z vítězné pomoci Boží. A pomáhá On, komu chce, a On mocný je a slitovný.“

Tyto verše jsou dány do kontextu s verši o posledním soudu, hrůzostrašné představě pekla a krásy ráje. Šlo o to utvrdit víru nových stoupenců, že učinili dobře navzdory názoru většinové společnosti.

4.2.2 Medína

Muhammad, snad pod tlakem židovských kmenů¹⁴⁷ v Medíně, které se nové víře vysmívaly pro Muhammadovu mystifikaci starozákonních příběhů, obrací k biblickému proroku Abrahamovi, který dle Koránské interpretace nebyl ani žid ani křesťan (Korán 3:67), protože jeho monoteismus je brán jako odlišný od judaismu i křesťanství, ale „haníf“.¹⁴⁸ Což dle K. Armstrongové znamenalo „úplné odevzdání se Bohu, je to původní, pravý význam poselství proroků, než ho začala ničit sektářská nesnášenlivost“¹⁴⁹.

Muhammad, poté co se zabydlil v Medíně, kdy jeho dům i zahrada, se staly modlitebním místem, se svými oddanými zprvu započal modlit k Jeruzalému, možná pod vlivem nočního letu,¹⁵⁰ ale možná i proto, aby se „zalíbil“ židovským kmenům v Medíně.

Nakonec však změnil modlitební směr směrem ke Ka'bě,¹⁵¹ posvátnému centru náboženského života nejen Mekky ale i všech arabských kmenů na Arabském Poloostrově.¹⁵²

¹⁴⁷ V Medíně žilo několik židovských kmenů, které krom víry, nebyly prakticky k rozeznání od arabských kmenů. Jejich spor s Muhammadem byl motivován především politikou a hospodářstvím, protože povede-li se Muhammadovi sjednotit medínské nespřátelené kmeny Aws a Chazrádž, tak ztrácejí svou politickou i hospodářskou moc v oáze.

¹⁴⁸ Více k Abrahamovi viz F.E. Peters, *A Reader on Classical Islam*, str. 13-22

¹⁴⁹ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 101

V Koránu viz 6:160-163, více k termínu haníf viz kapitola 4.1.2 Džáhilíja

¹⁵⁰ Mystický „noční let“ (Korán 17:1; 53:15-18), který se udál asi roku 619 a v němž byl Muhammad „duševně přemístěn“ dle Koránu, do „mešity nejvzdálenější“ (interpretováno jako zřícenina starého židovského chrámu).

Ka'ba byla koránskými verši označena jako prvotní chrám zasvěcený Alláhovi, který byl postavený Abrahamem a jeho synem Izmaelem¹⁵³ (Korán 2:127).¹⁵⁴

Muhammad to pravděpodobně učinil proto, že modlitba směrem k Jeruzalému, jako zalíbení se židům, nestačila. Jejich opakované výsměchy pokračovaly dál a snižovaly roli Muhammada jako proroka, a proto svou víru opět zradikalizoval, odvrácením se od jakéhokoliv starého semitského náboženství.¹⁵⁵ Další možností mohla být snaha zalíbit se „pohanským“ arabských kmenům žijícím v Medíně, neboť i ony ctily Ka'bu.

Ka'ba se stala novým muslimským centrem zájmu. Nejen že určovala nový směr k modlitbě, nejen že byla nově koránskými verši povznesena na opravdu první chrám, ale byla navíc i využita k radikalizaci muslimů (minimálně „*muhádžirů*“¹⁵⁶), kteří nyní dostali nový úkol: Osvobodit Ka'bu z rukou polyteistů a navrátit ji slávu chrámu zasvěceného jedinému bohu Alláhu, což pro muhádžiry znamená očistit Ka'bu od zvyků svého kmene. Jak praví Korán 8:39: „Bojujte tedy proti nim, aby už nebylo pokušení k odpadlictví a aby všechno náboženství bylo jen Boží...“

Tato radikalizace, která vedla k napadání Mekky, mohla mít několik důvodů. Jednak za prvé, Mekka byla jakýmsi centrem Arabského poloostrova a určovala další vývoj v této oblasti. Za druhé, Muhammad musel upevnit své postavení v Medíně, neboť ansárové za to, že přijali muslimy z Mekky, očekávali i hmotný zisk a muhádžirové museli najít nový zdroj příjmů, aby nebyli ekonomickou zátěží pro původní obyvatelé Medíny. Za třetí, z náboženského hlediska muslimům byla zapovězena pouť ke Ka'bě a za čtvrté, několik měsíců po hidžře Mekka prakticky zapoměla na své „zrádce“.

Napadení Mekky, či spíše její ohrožování, započalo klasickými nájezdy ghazu, které se liší pouze tím, že zde muslimové prakticky vystupovali jako nový kmen, neboť nájezdy ohrožovaly vlastní rodové kmeny muhádžirů.

---

¹⁵¹ Korán 2:144

¹⁵² L. Kropáček si ve své knize *Islám a Západ* všimá, že „nemálo badatelů soudí, že Muhammad se dlouho pokládal prostě za dalšího proroka biblické linie, poslaného cíleně Arabům, a teprve [...] po přesídlení do Medíny se zcela se židovstvím rozešel a organizoval obec věřících nové víry, islámu. Symbolicky tento rozchod vyjádřil příkazem změnit modlitební směr.“ (str. 17)

¹⁵³ Abrahamův syn Izmael je tradičně pokládán za praotce Arabů.

¹⁵⁴ Abraham dle Koránu dostal i ponaučení jak správně konat modlitby a pouť k tomuto chrámu. Například Korán 22:26-30

¹⁵⁵ Korán 2:145

¹⁵⁶ Muhádžirové znamená „vystěhovalci“, tedy ti, kteří se odstěhovali z Mekky do Medíny (později i ti, kteří vykonaly hidžru do Habeše). Ti, co je v medíně přijali za své se nazývají „*ansárové*“, tedy pomocníci.

První nájezdy ghazu se nezdařily, protože muslimové neměli s touto formou přerozdělování majetku v Arábii zkušenosti. Nakonec se devíti muslimům povede ghazw (získají kořist, dva kupce zajmou a jednoho dokonce zabijí), avšak v měsíci radžab, v době, kdy bylo válčení dle zvyklosti zapovězeno. Po návratu těchto muslimů a vybojované kořisti do Medíny, je nucen Muhammad reagovat a buď ghazw v rámci staré tradice odsoudit anebo jej v rámci islámu kosmologicky ospravedlnit. Jako reakce na danou situaci vznikl nový koránský verš 2:217: „Dotazují se tě na posvátný měsíc a na bojování v jeho průběhu. Rci: Bojovat v něm je hřích těžký, avšak odvracet od stezky Boží, nevěřit v Něj a v mešitu posvátnou a vyhánět obyvatelé jejich z ní je ještě těžší hřích před Bohem; svádět od víry je horší než zabíjet...“ Muhammad tedy kořist přijme, rozdělí a dva zajatce použije při vyjednávání ve snaze získat nazpět dva muslimské zajatce (rukojní), kteří se dostali do zajetí při pokusu vykonat pout' ke Ka'bě.

V březnu roku 624 se odehrála, pro formování džihádu v rámci islámského konceptu, jedna z nejdůležitějších událostí. Jedná se o bitvu u Badru.¹⁵⁷ Muslimové (muhádžirové, ale i několik ansárů) vyrazí na ghazw proti jedné z nejdůležitějších mekkánských karavan každoročně přicházející ze Sýrie. Na pomoc karavaně proti muslimům přicházejí i mužové z Mekky¹⁵⁸ (včetně členů Muhammadova rodu), čímž vzniká početná přesila oproti muslimskému vojsku.¹⁵⁹ Začíná bitva, v níž muslimové, na příkaz z Koránu, nezaútočili jako první, přesto proti početné přesile vyhrájí.

Před bitvou u Badru, kdy Muhammad zradikalizoval svou nauku tématem o prvotním chrámu Ka'ba, se začínají množit verše, které připravují muslimy na spravedlivý boj se svými blízkými a zároveň se množí i verše, které jejich pohanské blízké očerňují, například verš 22:39: „A těm, kdož chtějí je dovoleno, aby bojovali kvůli tomu, že jim bylo ukrivděno. A Bůh věru je schopen poskytnout jim pomoc.“

Nakonec Muhammad opět zradikalizoval svou nauku přímým rozkazem k boji vyskytujícím se v koránském verši 9:29: „Bojujte proti těm, kdož nevěří v Boha a v den poslední a nezakazují to, co zakázal Bůh a jeho Posel, a kteří neuctívají náboženské pravdy,

---

¹⁵⁷ Více viz například B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 112-113

¹⁵⁸ Mekkánci v podstatě nevěděli co je bitva a brali ji jako rozmar, který upevní jejich slávu v kraji, například Korán 8:47

¹⁵⁹ Muhammad dostal koránské zjevení, aby podpořil sílu svých bojovníků proti přesile Mekkánců; Korán 8:9: „A hle, obrátili jste se o pomoc k Pánu svému a On vyslyšel vás řka: „Podpořím vás věru tisícem andělů, jdoucích jeden za druhým!““

z těch, kterým se dostalo Písma – dokud nedají poplatek přímo vlastní rukou, jsou poníženi.“ Tento verš je také někdy nazýván jako „verš meče“ (*ájat as-sajf*).

Samozřejmě nechybí verš, který před nevyhnutelným střetem ukazuje, kdo je správný muslim, Korán 47:31: „A věru vás budeme zkoušet, abychom rozpoznali mezi vámi ty, kdož se usilovně snaží¹⁶⁰ a jsou trpěliví, a abychom prozkoumali zprávy o vás.“

Bojová morálka před bitvou u Badru byla velmi posilována i verši upozorňujícími na Boží pomoc v bitvě.¹⁶¹ Korán 8:65: „Proroku, vzbuzuj věřící k boji! Bude-li mezi vámi dvacet vytrvalých mužů, porazí dvě stě, bude-li jich mezi vámi sto, porazí tisíc nevěřících, neboť to jsou lidé nechápaví.“

Po bitvě u Badru vznikala i celá řada nových koránských veršů vztahující se k bohem ospravedlněné válce. Připomíná se, že to byla válka za Boha, který byl v bitvě ku pomoci. Náboženského výkladu se dostává i otázce týkající se muslimů zabitých v bitvě a na arabské poměry se nově řeší i otázka zajatců a kořisti.

Tak například Korán stvrzuje Boží přítomnost, která napomohla k porážce početnějšího nepřítele. Korán 3:13: „... jeden houfec bojoval na stezce Boží, zatímco druhý byl nevěřící. A zdál se jim druhý houfec na pohled dvojnásobným počtem; a Bůh poskytuje pomoc svou tomu komu chce, a věru je v tom poučení pro ty, kdož jsou jasnozřiví.“

Boží pomoc a její sílu jasně vyjadřuje koránský verš 3:160: „Bude-li vám pomáhat Bůh, nikdo nemůže být nad vámi vítězem! Opustí-li vás však, kde je ten, kdo by vám mohl potom pomoci? Na Boha tedy necht' spoléhají se věřící.“

Muslimové zabití v bitvě neboli mučedníci (*šahíd*) jsou ti, jenž nezemřeli, ale žijí a užívají si svou odměnu u Boha. Korán 3:169-170: „A nepokládej ty, kdož na stezce Boží byli zabiti, za mrtvé! Naopak, oni jsou živí a u Pána svého odměnu svoji užívají a radují se z toho, co Bůh jim z přízně své uštědřil...“, nebo Korán 3:195: „a těm, kdož se vystěhovali a byli z domovů svých vyhnáni a na cestě Mé strádali a bojovali a byli přitom zabiti, těm věru vymažu špatné činy jejich a uvedu je do zahrad, pod nimiž řeky tekou.“¹⁶²

---

¹⁶⁰ judžáhídúna

¹⁶¹ Boží pomoc bohobojným ukazuje Korán i na příkladu z období starého zákona, například vítězství Davida nad Goliášem (Korán 2:249-251).

¹⁶² Miloš Mendel si ve své knize *Džihád* str. 36-37, všimá, že koránské verše, vzniklé těsně před a po Badru, se tematicky zaměřují i na barvitý popis ráje, tedy oné opravdové Boží odměny, která podle Koránu mnohokrát překračuje požitky v tomto světě. Například Korán 9:100: „A Bůh našel zalíbení v prvních předchůdcích z přesídlenců a pomocníků a v těch, kdož je následovali ve zbožných skutcích a také oni našli zalíbení v Bohu; On pak připravil pro ně zahrady, pod nimiž řeky tekou a v nichž nesmrtelní navěky přebývat budou - a to úspěch bude nesmírný.“

Vztah k zajatcům se mění, neboť v období džáhilíje byli zajatci mučeni anebo zabiti, avšak nyní Korán dává pokyn. Korán 47:4: „A potom je buď omilostněte, anebo je propusťte za výkupné, pokud válka neodloží své břímě.“ Další verš z koránu o tom hovoří pouze v náznaku, Korán 2:190: „A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož bezpráví se dopouštějí.“ V otázce poprav zajatců je to však těžší, protože Muhammadovou praxí byly i popravy zajatců. Například se tak stalo i po této bitvě, nebo u medínského židovského kmene Banů Kurajza.¹⁶³

Na mučení je v islámu pohlíženo jako na ohavnost. I sám Muhammad pravil: „Zaútočte na ně ve jménu Boha a bojujte s nimi na cestě Boží. Bojujte s těmi kdož v Něj neuvěřili, však nezpronevěřte se nikdy džihádu, vyvarujte se pustošení a loupeže, nechovejte se k nepříteli krutě, nemučte zajatce a nezabíjejte zbůhdarma děti.“¹⁶⁴

Na kořist z bitvy Korán odpovídá 8:1: „Dotazuj se tě na kořist. Rci: „Kořist náleží Bohu a poslu’...“ Dále k tomu Korán říká, Korán 8:41: „A vězte, že zmocníte-li se jakékoliv kořisti, náleží jedna pětina Bohu a poslu, příbuzným, sirotkům, nuzným a po cestě Boží jdoucím...“

Když se Muhammad i se svou skupinou vracel do Medíny vyřkl k džihádu tato slova: „Vracíme se z menšího džihádu, abychom šli do džihádu většího.“¹⁶⁵

Po bitvě u Badru, již není cesty z bojiště, neboť poražení Qurajšovci z Mekky si dle starých tradic budou muset vybojovat svou čest zpátky.¹⁶⁶

Bitvou Muhammad získává dobrou pověst v Medíně,¹⁶⁷ ale nadále má ve svém městě své odpůrce, z níž nejnebezpečnější je židovský kmen Bení Qajnuqá,¹⁶⁸ který se nakonec uzavře za svými hradbami a požádá své spojence o pomoc, avšak „všichni“ zůstanou stát při Muhammadovi. Nastává obležení kmene Bení Qajnuqá, jenž se nakonec vzdává, ale nečeká

---

¹⁶³ V islámu je všeobecně rozšířeno, že zajatci si mohou zachránit život přijutím islámu a židé i křesťané tím, že se stanou tzv. chráněnci (dhimní) v islámské obci za což budou platit každoroční daň z hlavy. Zajatci se nejčastěji stávali otroky, avšak v islámské praxi je bohužel propustí-li muslim otroka na svobodu, což se v dějinách islámu i hodně praktikovalo. Více k tématu zajatci viz M. Mendel, *Džihád*, str. 69-72.

¹⁶⁴ Hadíth ze sbírky al-Bucháří. Zde citace z knihy M. Mendel, *Džihád*, str. 70

¹⁶⁵ K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 114

¹⁶⁶ Zde je zajímavé, že Qurajšovci z Mekky se začnou chovat vzhledem k okolnostem jinak, neboť k muslimům nyní budou mít vztah jako k jinému kmenu, i když podle krve jde u muhádžirů o vlastní lid.

¹⁶⁷ Muhammad uzavírá smlouvu se všemi kmeny v Medíně, které slibují že se nespojí s Mekkou a nadále budou žít s muslimy v míru.

¹⁶⁸ Dalšími nebezpečnými židovskými kmeny jsou kmeny Bení Nadír a Bení Qurajza. Tyto kmeny žijí na jihu oázy a pokud by se spojili s Qurajšovci z Mekky, tak muslimové nemohou v bitvě obstát.

ho tradiční trest za zradu,¹⁶⁹ protože Muhammad dá přednost jinému zvyku, kterým je vypovězení kmene z Medíny.¹⁷⁰

Mezitím se blíží nová bitva, známá jako bitva u Uhudu¹⁷¹, jenž se udála roku 625, kterou muslimové prohrají jednak proto, že bojují proti trojnásobně početné převaze, ale i z důvodu paniky, kterou vyvolala informace nesoucí se celým bojištěm, že Muhammad padnul. Nehledě na to, že asi 300 muslimů pod vedením Ibn Ubajje¹⁷² odmítlo bojovat a odešli z bojiště ještě před bitvou.

Tato muslimy prohraná bitva přinesla nové koránské verše na téma pokrytci (*munáfiq*) či váhavci (*mutaraddid*), ale i sirotci a v současném světě hodně diskutované téma, možnost muslima mít čtyři manželky.¹⁷³

S pokrytci, tedy těmi, co odmítli bojovat pro islám se zbraní v ruce, měl Muhammad potíže až dokonce svého života. Jak ostatně ukazuje koránský verš 9:38, jehož vznik je datováno roku 632, tedy rok kdy Muhammad zemřel.¹⁷⁴ Důvody odmítnutí byli častokrát z ryze lidského charakteru, jako je strach o život, rodinu i majetek. Koránských veršů vztahujících se k tomuto tématu je celá řada,¹⁷⁵ tak například koránský verš 3:166-167: „To, co vás postihlo v den, kdy střetly se dva oddíly, stalo se s dovolením Božího, aby bůh zjistil, kdo je věřící a aby poznal ty, kdož jsou pokrytci. A bylo jim řečeno: ‚Pojďte, bojujte na stezce Boží, anebo odražejte nepřitele!‘ I řekli: ‚Kdybychom uměli bojovat, věru bychom vás následovali.‘ V ten den byli blíže k nevěrectví než k víře.“¹⁷⁶

K tématu pokrytců se velmi váže i téma možnost nezúčastnit se džihádu. Nezúčastnit se mohli nemocní, chudí i jinak strádající.¹⁷⁷ Patřil sem ale i ten muslim, který se čerstvě oženil,

---

¹⁶⁹ Poprava mužů a prodej žen i dětí do otroctví.

¹⁷⁰ Více viz například kniha B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 114-115

¹⁷¹ Více viz například tamtéž, str. 116-118

¹⁷² Ibn Ubajj, je z ansárů z kmene Chazradžů. Před Muhammadem to byl právě on, v něhož se vkládali v Jathribu velké naděje na urovnání sporů. Příchodem Muhammada Ibn Ubajjova moc poklesla, a tak se všemožně snažil snížit moc Muhammada, aby jeho vliv opět vzrostl.

¹⁷³ Téma mnohoženství viz Korán 4:3; Muhammad byl však výjimkou a mohl mít více žen nežli čtyři, viz Korán 33:50

¹⁷⁴ Korán 9:38: „Vy, kteří věříte! Co je s vámi, že když je vám řečeno: ‚Vytáhněte do boje na cestě Boží!‘ jste jak přikováni k zemi? Což se vám líbí více život na tomto než na onom světě? Vždyť užívání života pozemského je nepatrné oproti užívání v životě budoucím.“

¹⁷⁵ Například: Korán 2:216-217; 9:24; 9:42; 9:91-93; 4:77; 4:88; 29:10

¹⁷⁶ Tyto dva verše souvisejí přímo se situací, která se stala v bitvě u Uhudu, kdy asi 300 muslimů před samotnou bitvou odešlo a nebojovalo tak po boku Muhammada.

¹⁷⁷ Korán 9:91-92

syn starající se o přestárlé rodiče, měl-li muž vážně nemocné dítě, nebo chtěl-li se postarat o sirotky.

Muhammadovo postavení v Medíně je touto prohranou bitvou silně otřeseno.¹⁷⁸ V Medíně, není pro Muhammada bezpečno. Z řad kmene Nadírovců přišel dokonce i pokus o jeho vraždu. Bývalí spojenci Nadírovců, kmen Awsů, se však postaví za Muhammada a Nadírovcům nezbyvá, nežli opustit Medínu.¹⁷⁹

Až do roku 627 se mezi Qurajšovi a muslimy nic vážného nestane, ale roku 627 se udá nová bitva, která je známá jako příkopová válka.¹⁸⁰ Qurajšovci a jejich spojenci (10 000 mužů, do té doby v Arábii nevídaně početné arabské vojsko) jdou na Medínu. Muslimové ale mají čas a stihnou se připravit.¹⁸¹ Následuje měsíční obléhání Medíny, kdy Muhammad byl zrazen medínským židovským kmenem Bení Qurajza, jenž se otevřeně spojil s Qurajšovci.¹⁸² Nakonec se muslimští nepřátelé stáhnou, Medína není dobyta a Muhammad je nucen se vypořádat s kmenem Bení Qurajza. Vypořádává se s ním jiným způsobem nežli s předchozími kmeny Bení Qajnuqá a Bení Nadír. Muže nechává popravit, ženy a děti prodá do otroctví a majetek rozdělí mezi muslimy.¹⁸³

---

¹⁷⁸ Muhamamadovo postavení se také zhoršilo po smrti zhruba čtyřiceti muslimů, pobytych kmenem Sulajm. K této nešťastné události došlo, když cestovali na pomoc náčelníku 'Ámírovců, bojujícího proti nepřítelům rekrutovaným z jeho vlastního kmene.

¹⁷⁹ Většina vyhoštěnců z kmene Nadír se usadila v nedaleké židovské osadě Chajbar a spolupracovala s Mekkou.

¹⁸⁰ Více viz například kniha B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 122-124

¹⁸¹ Muhammad poslechne muslima perského původu Salmána al-Fárisího a nechá vyhloubit v nechráněných místech Medíny příkop, což je v Arábii té doby nevídané.

¹⁸² Více viz K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 135

¹⁸³ K. Armstrongová si ve své knize *Muhammad* (str. 137) všímá, že kmen Bení Qurajza nebyl pobyt z náboženských či rasových důvodů, ale čistě pro zradu v příkopové válce a cituje koránský verš 29:46: „Nepři se s vlastníky Písma, leda způsobem nejvhodnějším – a pouze s těmi z nich, kdož nespravedliví jsou. A rcete: ‚Uvěřili jsme v to, co bylo sesláno nám, i v to, co bylo sesláno vám, a náš Bůh a váš Bůh jedno jsou; a my do vůle Jeho jsme odevzdáni.‘“ V knize B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 125 si však můžeme povšimnout, že Muhammad nevydal rozhodnutí vyhladit kmen Bení Qurajza sám, neboť bývalí spojenci tohoto kmene – kmen Aws – se za ně přimlouvali a Muhammad je vyslyšel. Nechal tedy, se svolením kmene Aws, rozhodnout o osudu kmene Bení Qurajza, prostřednictvím člena kmene Aws, kterým byl Sa'd smrtelně zraněný v příkopové válce. To on tak rozhodl. Tohoto si všímá i F. E. Peters ve své knize *A Reader on Classical Islam*, str. 85. Příběh, v němž o popravě nerozhodl Muhammad, je napsán v klasickém, muslimy obecně uznávaném životopise Muhammada (tzv. As-síra) od Ibn Isháqa.

V Medíně jsou však i jiné problémy, protože roste napětí mezi muhádžiry a ansáry,¹⁸⁴ přiživované Ibn Ubajjem. Dokonce Muhammadův dům a tím i sám prorok je poskvrněn pomluvou, že jeho mladá manželka 'Aiša je nevěrná.¹⁸⁵

Muhammadovo charisma a jeho osobnost proroka je opět v ohrožení, protože v rámci nově se formujícího náboženství vzniká jakýsi vnější kruh muslimů, který není sto přijmout charizmatizaci svého proroka.

Muhammad musí opět překročit nastavenou hranici, překročit svár mezi Mekkou a Medínou, který získal prakticky staroarabskou podobu i spor uvnitř Medíny. Přichází s novou radikalizací vzniklou na základě snu: vykonat pouť do Mekky v tradičním poutním měsíci. Pout', která nebude válečnou výpravou, ale čistě duchovní beze zbraně, tak jak je zvykem v poutním měsíci.

Na pouť vychází zhruba tisíc poutníků, beze zbraně s obětními velbloudy, ale nakonec nejsou do Mekky vpuštěni,¹⁸⁶ avšak mezi Mekkou zastoupenou vlivným Suhajlem a muslimy zastoupenými Muhammadem¹⁸⁷ vznikne ujednání na místě zvaném Hudajbija: muslimové jako poutníci nevstoupí do Mekky letos ale příští rok; příměří na deset let; vrácení Qurajšovců, kteří přestoupí na islám a vykonají hidžru do Medíny; Qurajšovci nemusí vracet muslimy zběhlé do Mekky; spojenecké vztahy beduínských kmenů k Mekce i Medíně jsou zrušeny a bez obav mohou vzniknout nové, dle svobodné volby jednotlivých kmenů.¹⁸⁸

---

¹⁸⁴ Napětí vzrostlo v bitvě u studny Murajsi. V této bitvě bojovali muslimové proti Qurajšovským spojencům. Náledně vznikla hádka mezi spojenci Qurajšovců proti spojencům Chazrádžů do níž se zapojil i malý počet muslimů, avšak po staroarabském způsobu, podle krve. Tedy povstal muslim (muhádžirové) proti muslimu (ansárové).

¹⁸⁵ To zvýšilo napětí mezi dříve nespřátelými jathribskými kmeny Aws a Chazrádž, neboť opět je to Ibn Ubajj, který přilívá olej do ohně, avšak kmen Aws míní, že kdokoliiv rozdmýchává spory, má být popraven. Muhammad očistí svou ženu zjevením z Koránu (Korán 24:11-17).

¹⁸⁶ Mekka se poutí muslimů dostává do těžkého postavení, protože pouť v poutním měsíci může vykonat každý Arab a tato svoboda, v níž Qurajšovci pouze chrání haram, je důležitá jak pro pouť, tak i zisk plynoucí z ní. Na druhou stranu vpustit muslimské poutníky do Mekky rovná se symbolické porážce.

¹⁸⁷ Muhammadova radikalizace a udržení si prorockého charisma se ne zcela povedla, a tak žádá své poutníky o tzv. „Krásnou přísahu“ v níž mu stvrdí svou věrnost a následně před cestou zpět vykonají určité poutní zvyky, které by jinak konali v Mekce. Více viz K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 154-156; 159-160, nebo B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 129

¹⁸⁸ Zde se uplatňuje Korán 2:193, kdy muslimové musejí souhlasit v rámci míru s podmínkami nepřátel, ačkoliv vypadají nevýhodně. Korán 2:193: „A bojujte proti nim, dokud nebude konec svádění od víry a dokud nebude všechno náboženství patřit Bohu. Jestliže však přestanou, pak skončete nepřátelství, ale ne proti nespravedlivým.“

Zde si můžeme povšimnout, že celá záležitost je prakticky řešena v rámci nově vznikajících poměrů v Arábii, kdy se překračuje kulturní vzorec džáhílie, neboť přestává fungovat, protože muslimové nejsou po krvi kmenem, ale novým náboženstvím.

Nakonec celou situaci „nepovedené“ pouti vysvětluje Muhammad pomocí koránských veršů, tzv. súra Úspěch (al-Fath).¹⁸⁹

Nová úmluva přinesla sice možnost otevřeněji mluvit o islámu, ale přinesla i ekonomickou „krizi“ Medíny, protože její ekonomika byla závislá do značné míry na ghazech i bitvách, které nyní nelze konat. Muhammad tuto krizi řeší výpravou na oázu Chajbar v níž žil i vyhnaný jathribský kmen Nádír.¹⁹⁰ Muhammadova výprava byla úspěšná, a jak si všímá Rogerson židé z Chajbaru mohli nadále obdělávat „svou“ půdu, ale museli platit jakousi každoroční daň ve výši poloviny roční úrody.¹⁹¹ Muslimové dobyli i oázu Fadak, jenž se dobrovolně vzdala, i osadu Wádí al-Qurá.

V březnu roku 629 míří Muhammad se dvěma tisíci šesti sty muslimskými poutníky ke Ka'bě, kde vykonají malou pout' a Mekka je dle dohody z Hudajbíji Qurajšovci vyklizena,¹⁹² avšak v listopadu roku 629 Qurajšovci porušují úmluvu, protože kmen Bakr (qurajšovský spojenec) napadne kmen Chuzá'ovců (medínský spojenec).

---

¹⁸⁹ „Muhammad diplomatickou porážku neutrpěl, ale naopak – Bůh mu přinesl úspěch zřetelný. Bůh seslal sakínu, ducha klidu a bezpečí, jenž vstoupil muslimům do srdce. [...] Dokázali Muhammadovi svou víru [...] a prokázali svou oddanost daleko přesahující věrnost beduinů. [...] Politické vítězství u Hudajbíje odlišilo muslimy od Qurajšovců, kteří dali najevo, že jsou stále otroky pýchy a nesmlouvavosti džáhílie...“ (K. Armstrongová, *Muhammad*, str. 160) Korán 48:26: „Hle, tehdy ti, kdož neuvěřili, vložili do srdcí jejich zuřivost, zuřivost nevědomosti. A Bůh seslal sakínu Svou poslu Svému a věřícím a učinil pro ně neodlučným slovo bohabojnosti; a zasloužili si ho a byli ho nejvyšší hodní.“ „Slovo sakína, užívané v Koránu, znamená klid, bezpečí a úzce souvisí s hebrejským šekína (*šechina*), Boží přítomnost.“ (B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 132)

¹⁹⁰ Výpravy se mohl účastnit pouze ten muslim, který se účastnil neúspěšné pouti do Mekky. Muhammad měl po vítězném obležení politický sňatek se Safíjou, dcera náčelníka kmene Nádír. O něco později má další politický sňatek z Umm Habíb, dcera vůdce Qurajšovců Abú Sufjána. Celkově je to doba, kdy se islámu zlepšují podmínky v Arábii a vracejí se i muslimové, kteří vykonali hidžru do Habeše.

¹⁹¹ B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 137

¹⁹² Následoval nový příliv věřících ze strany Qurajšovců, například bývalí velcí bojovníci bránící Mekku jako byl 'Amr ibn al-Ás a Chálid ibn Walíd, kteří zabili mnoho muslimů v bitvách, avšak přijetím islámu jim byly činy odpuštěny.

4.2.3 „Návrat“ do Mekky

Začátkem roku 630 jde Muhammad se svými muži i spojenci (asi 10 000 mužů) na Mekku do níž se dostanou prakticky bez odporu, protože dle dohody s mekkánským představitelem Abú Sufjánem se Mekkánci mohou vyhnout bitvě tím, že se uzavřou ve svých domech.¹⁹³

Muhammad následně očistil Ka'bu od staroarabských model. Muhammad v tomto okamžiku ukazuje sílu islámu i v tom, jak překračuje zvyky džáhilije: jako je hrdina karím i krevní msta, protože jak čteme v knize Muhammad od K. Armstrongové pronesl tato slova, Korán 49:13: „Lidé, věru jsme vás stvořili z muže a ženy a učinili jsme z vás národy a kmeny, abyste se vzájemně poznali. Avšak nejvznešenější z vás před Bohem je ten, kdo je nejbohabojnější – a Bůh je vševědoucí a dobře zpravený.“ Tak Muhammad opět ukazuje, jak má vypadat nový „karím“, jako ten kdo je bohabojný.

Následně Muhammad u přísahy věrnosti, kterou mekkánské obyvatelstvo skládá na pahorku Safá, odpouští i těm, kteří vytáhli proti muslimům při vstupu do Mekky.¹⁹⁴

Koncem roku 630 se Muhammad rozhodl dobýt oázu Tá'íf. Dobytí však předcházela bitva u Hunajnu, kdy kmeny Hawazínů a Thaqífů na obranu oázy shromáždily velké vojsko. Muslimové bitvu u Hunajnu vyhrájí a Muhammad rozdělí kořist, avšak velký podíl dá Mekce, což se nelíbí ansárům. Muhammad je nakonec utiší slibem, že nadále bude žít v Medíně a velmi jim poděkoval za jejich štědrost. Muslimům se oázu Tá'íf nepovedlo dobýt ani přesto, že ji vytrvale obléhali.

U rozdělování kořisti po bitvě u Hunajnu Muhammad prohlásil, že se svého podílu hawazínovských zajatců vzdává. Většina muslimských vojáků jej následovala, ale ti co vznášeli proti tomu námitky, těm prorok nabídl pět velbloudů za každého propuštěného. Na Hawázinovce to udělalo takový dojem, že přestoupili k islámu a následně od Muhammada dostali nový úkol: dobýt oázu Tá'íf, což se jim i povedlo a Tá'íf se podřídil Muhammadovi.¹⁹⁵

Jak si všímá Rogerson, rok 631 je obdobím, kdy pouť do Mekky byla naposledy umožněna i nemuslimským Arabům. Následně Arabům žijícím stále v období džáhilije byla

---

¹⁹³ Rogerson si všímá, že Muhammad se po dva roky pečlivě připravoval na dobytí Mekky bez krveprolití, protože muslimům vydal rozkaz, aby bojovali pouze v sebeobraně i: „Pečlivě naplánoval sňatky, jež mu zajistily spojení se strýcem Abbásem i vůdcem Qurajšovců Abú Sufjánem.“ (B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 141-142.) Strýc Abbás byl vlivný mekský bankéř a Abú Sufján byl vůdcem Qurajšovců.

¹⁹⁴ Více například viz B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 142-143

¹⁹⁵ Oázu Tá'íf se povedlo odříznout od obchodních cest, čímž se oáza dostala do hospodářské krize. Následně do Medíny přijíždí mírové poselství a oáza se podřizuje islámu.

dána čtyřměsíční lhůta k přijetí islámu. Jestliže se nestali muslimy, ocitli se v nebezpečí, protože každý z věřících je nyní mohl bez výčitek oloupit, zotročit, nebo zabít.¹⁹⁶

Roku 632 Muhammad prostřednictvím islámu „vládne“ již celé Arábii. Téhož roku vykonal i pouť hadždž, pronesl tzv. kázání na rozloučenou¹⁹⁷ a následně 8. června umírá v Medíně, kde je i pochován a náležitě uctíván, jako prorok islámu.¹⁹⁸

Lidé nemohli uvěřit, že prorok Muhammad je mrtev. Abu Bakr zvolený za prorokova nástupce, potvrzuje Muhammadovu smrt a promlouvá k lidu těmito slovy: „Pokud někdo uctívá Muhammada, Muhammad je mrtev; ale jestli někdo uctívá Boha, tak Bůh je naživu a nikdy nezemře.“¹⁹⁹ Dále připomíná lidu, že Muhammad je pouze poslem božím a tedy smrtelným člověkem, ústředním bodem víry musí nutně býti nesmrtelný Bůh.

Podle islámu Muhammad stihl za svůj život kompletně dokončit své duchovní a prorocké poslání a skrze ně přinést lidstvu boží požehnání, vše je tedy kompletní. Zbývá splnit poslední úkol, kterým je šíření Islámu po celém světě tak, aby se mu nakonec všichni podřídili.

---

¹⁹⁶ B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 149

¹⁹⁷ Kázání na rozloučenou viz kniha B. Rogerson, *Prorok Muhammad*, str. 154-155

¹⁹⁸ srov. A. G. Noorani, *Islam and Jihad*, str. 93

¹⁹⁹ L. Bernard, *The Crisis of Islam*, str. 7

Závěr

Džihád se nám v předešlých kapitolách ukázal jako pojem komplikovaný a mnohohrstevný. Vývoj tohoto pojmu za Muhammadova života vykazuje rovinu jak individuální, a to v případě velkého džihádu směřujícího k vnitřní očiště věřícího, až po rovinu vztahující se na celou společnost v rámci džihádu obranného i útočného.

Rozvíjející se obec muslimů po smrti Muhammada jasně ukazuje, že převládá důraz na džihád jako kolektivní povinnost muslimů. V období prvních čtyř chalífů, kdy islám nečekaně rychle expanduje za Arabský poloostrov a dobývá nová území, je důraz položen na výbojný džihád mečem.²⁰⁰

V období vrcholného rozkvětu islámské kultury (Abbásovský chalífát v 9.-10. století) byl však zdůrazňován velký džihád (džihád srdce, džihád jazyka a džihád ruky) jak v individuálním tak kolektivním pojetí. Islámskými učenci bylo tedy spíše upřednostňováno i kultivováno Muhammadovo pojetí džihádu před hidžrou.²⁰¹

V té době nastoupilo jiné aktuálnější téma: Za jakých podmínek je možné uzavírat spojení s nemuslimy a to jak v otázce finančních smluv, tak ale i v otázce vojenského spojení. V knize Džihád si autor Miloš Mendel všímá, že „běžné právní výklady

---

²⁰⁰ Vzniká zde i hlavní rozkol v islámu v rámci boje o moc, který rozdělil islám na dva hlavní proudy a tím jsou sunna a ší'a dvanácti imámů. V šíitském proudu má ozbrojený džihád funkci v tom, že s jeho pomocí by se mělo dokázat nastolit moc imáma (duchovní i politický vůdce ší'ů) z řad potomků Alího Ibn Abí Tálíba (Muhammadův zeť), který měl být podle nich po Muhammadově smrti ustanoven politickou i duchovní hlavou ummy, neboť po krvi byl Muhammadovi nejbližší. Muhammad dle ší'i předal Alímu dar božského posvěcení, který následně přechází i na jeho potomky. Kdo nepřijímá tuto vládu, kterou Muhammad svému zeti a jeho potomkům sám světil, tak se zpronevřuje Bohu, jeho Boží vůli a stává se odpadlíkem. Pouze imám může vyhlásit džihád, nebo ho přerušit, ale i dohodnout se s nepřítelem, vidí-li, že by nepřítel nad nimi vyhrál. Poslední dvanáctý imám se ztratil roku 873 v Sámarrá a od té doby je očekáván jako *mahdí* (bohem vedený), který povede své věrné k vítězství. Poté kdy dvanáctý imám zmizel a kdy je očekáván jako mahdí, není na zemi nikoho, kdo by mohl vyhlásit džihád. A tak islámské ší'itské právo rozebírá pouze obranný džihád, v jehož čele jsou zákonodárci (*fuqahá'* či *mudžtahidún*). Jednoho dne se očekávaný mahdí vrátí a nastolí boží řád pomocí svých vyznavačů, kteří pod jeho vedením půjdou do džihádu, jenž bude vítězný a nastolí tak opravdovou spravedlnost.

²⁰¹ Džihád mečem ustoupil do pozadí a M. Mendel ve své knize Džihád (str. 80) to shrnuje do čtyř důvodů: Územní expanze již dál nebyla uskutečnitelná (V samém počátku islámského práva byl džihád naplněn jediným typem války: proti pohanům a jinověrcům.) Hospodářská prosperita chalífátu a vsáknutí islámu do vyšší kultury než byla arabská. Postavení jinověrců bylo v chalífátu právně i prakticky vyřešeno. Velké území chalífátu se postupně započalo rozpadat a muslimské kraje válčily mezi sebou.

vrcholného období tvrdí, že šíření islámu mečem v době, kdy spolupráce s jinověrci, stvrzena sítí nezpochybnitelných dohod, slouží k obecnému blahu (*maslaha*) obce, je konání bezúčelné a v zásadě namířené proti islámu.²⁰²

Džihád mečem získá svou pozornost pouze v okrajových sektách²⁰³ a následně až v reakci proti koloniálním nadvládám v oblastech sunnitského islámu.²⁰⁴

Koloniální nadvláda, včetně manifestace technického pokroku,²⁰⁵ vytvořila nové proudy uvnitř islámu, protože probudila muslimskou společnost z období temna.²⁰⁶ Muslimové byli nuceni hledat nové sebepojetí v „novém“ světě, který se před nimi objevil a vyvolal u nich nový velice silný a pestrý myšlenkový kvas v rámci islámského myšlení.²⁰⁷ Koloniální

---

²⁰² Džihád, Miloš Mendel, str. 81

²⁰³ Například již zmíněná sekta Cháridža a Fátimovská dynastie v Egyptu.

²⁰⁴ Například i křížové války a následná „přítomnost křižáků v Levantě znamenala ve své době jen epizodu lokálního významu. [...] Z arabské strany o křižáckých válkách ani nevzniklo zvláštní kronikářské dílo porovnatelné třeba s latinskou Historií Viléma z Tyru.“ (L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 28)

²⁰⁵ Napoleon Bonaparte rozpráší mamlúckou armádu v bitvě u pyramid, v Gíze. Mamlúcká armáda vyjela proti střelným zbraním včetně děl s tasenými šavlemi.

²⁰⁶ Více k období temna viz například L. Kropáček, *Duchovní cesty islámu*, str. 208-219

²⁰⁷ Například to vyvolalo potřeby po novém výkladu islámského práva metodou *idžtihádu* (vlastní myšlenkové úsilí v islámském právu na základě analogie). Tato metoda se od počátku čtvrtého století hidžry přestala v islámském právu používat, protože se myslelo, že systém práva je již hotový. V Indii, v rámci koloniální nadvlády, islámští právníci řešili zdali jde o území dár al-islám, či dár al-harb a ustanovili nový termín dár al-sulh (více viz tato práce podkapitola 2.6 Příbytek islámu a příbytek války), ačkoliv se vyskytl i názor, že jde o dár al-harb (více viz M. Mendel, *Džihád*, str. 144). Vznikl reformní intelektuální proud, jehož představitelem je například Džamáluddína al-Afgháního (1839-1897), který přišel s myšlenkou panislamismu. Vznikl nový islámský reformní směr zvaný salafíja jehož otcem je Rašíd Ridá (1865-1935). Cílem salafíji bylo očistit islám od nánosů pověr a novot, které se v rámci dějin do islámu dostaly (například sufismus) a to návratem k islámu podle vzorů ctihodných raných předků (*salaf*) z doby proroka Muhammada a prvních chalífů. Vznikl však i myšlenkový proud volající po odluce náboženství od státu tzv. sekularizace. (Tento pojem, který klasický islám vůbec nezná a dokonce nemá párové kategorie typu duchovní/světský. Přidá-li se k tomu islámská koncepce *tawhídu*, Boží jedinečnosti a její všezahrnující působení, včetně již zmíněného pojmu přímé stezky (*as-sirát al-mustaqím*), tak to sekularizaci v islámském prostředí dost zesložitňuje, ba dokonce znevýhodňuje. Více viz L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 88-102) Prohrou Osmanské Říše v první světové válce je koloniální tlak na vrcholu, čímž vznikají další nové reakce, včetně islámského fundamentalismu. Z této oblasti je nejznámější, a v české literatuře dobře zmapované, založení Muslimského bratrstva v Egyptě, na jehož počátku stojí ideolog a zakladatel Hasan al-Banná. Na toto téma vzniklo v českém prostředí mnoho knih především od českého arabisty M. Mendela například *Džihád* (1997), *Islámská Výzva* (1994) a L. Kropáčka například *Islámský fundamentalismus* (1996), *Islám a Západ* (2002).

nadvláda otevřela samozřejmě i dveře znovuoživení pojmu džihád i hidžra.²⁰⁸ Ovšem zde bychom vkročili na novou půdu, která se od našeho tématu vzdaluje, ale obecně ukazuje, že pojem džihád je možno vykládat ve všech variantách již zmíněných a to s důrazem, který se v danou chvíli jeví té či oné skupině jako nejprůhodnější.²⁰⁹

Druhá polovina dvacátého století přinesla oživení islámu v muslimských zemích zvláště na rozhraní šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století, kdy mu ustoupily marxistické i nacionální ideje.

Dokonce vznikla nová koncepce džihádu, která byla proroku Muhammadovi neznámá. Jedná se o sebevražedné atentáty, včetně zabíjení mnoha nevinných lidí.²¹⁰

Je to doba, která přinesla nové zmatky v islámském světě²¹¹ a jistě je ne nepodobná době Muhammadově, kdy jedinec ztrácel pevnou půdu pod nohama, kterou následně nalézal v nově rodícím se islámu. Dle všeho, islámská hnutí dvacátého i jednadvacátého století vyplňují toto nové ideologické vakuum, když mnozí muslimové odmítli buď importované ideologie

---

²⁰⁸ Více viz M. Mendel, *Džihád*, str. 115 - 121

²⁰⁹ Moderní vzdělání, které se rozšířilo vlivem kolonialismu i mezi muslimy, velmi napomohlo kvasu islámského myšlení s mnoha novými myšlenkovými směry. Nové vzdělání snížilo hodnotu tradičně vzdělanému duchovenstvu (‘*ulamá*’) a ve veřejném životě začali více promlouvat muslimové se vzděláním západního typu, kteří započali vykládat Korán a vůbec islámskou věrouku i právo po svém. Právě tito noví vykladači stáli a stojí v čele většiny nových islámských hnutí.

²¹⁰ Korán se k sebevraždě vyjadřuje takto: „nepřivozujte si smrt“ (4:29), nebo „nevrhejte se do zkázy vlastníma rukama!“ (2:195). V klasických právních spisech je sebevražda odsouzena jako těžký hřích. L. Kropáček v knize *Islám a Západ* nachází zdroj pro možné sebeobětování: „Nejvhodnější podhoubí nalezly v šíitském prostředí, kde zanícená, mesianisticky orientovaná zbožnost, jitřena každoroční připomínkou mučednické smrti ‘Alího syna Husajna u Kerbelá (680), vyvolává spíše ochotu k utrpení a oběti než střízlivější náboženská orientace islámu sunnitského hlavního proudu. V duchu sebeobětování se první fázi íránské islámské revoluce demonstrující davy vystavovaly bez váhání střelbě šáhových vojáků na podzim 1978. Extáze šíitských ‘pašijí’ (*ta’zija*) ve vzpomínkový den ‘ášúrá bezprostředně přerůstala v revoluční, třebas sebezničující odhodlání.“ (str. 105) Tuto formu „džihádu“ užívá hnutí Hizballáh od roku 1982 a následně hnutí Islámský džihád a sunnitský Hamás. Islámská veřejnost k sebevražedným atentátníkům (arabsky *fidá’í*, termín odvozený od kořene oběť) vyjadřuje povětšinou úctu, tedy pokud tak učinili na obranu islámu ve své zemi, která je okupovaná nemuslimským obyvatelstvem, ale například událost z 11. září 2001 nazývají zločinem v duchu koránského verše: „Bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví...“ (2:190), protože jako smrtící bombu použili nevinné cestující a krom toho na cizím území. Výše zmíněným veršem by se mohl poučit i boj proti terorismu, který se po 11. září 2001 rozpoutal. Více k tématu viz L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 102-109 nebo M. Introvigne, *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi*, str. 65-72)

²¹¹ Porážka Arabů ve válce s Izraelem v červnu 1967. Porážka Pákistánu ve válce s Indií v roce 1971. Síla západu, která vystavila tradiční muslimskou společnost destabilizačním tlakům.

anebo nebyli schopni v sekularizované společnosti nalézt směr i smysl svého života. Podtrhuje to i postřeh uznávaného arabisty L. Kropáčka, který si ve své knize „Islám a Západ“ (str. 176) všímá, že v krásné moderní „muslimské“ literatuře je cítit onen pocit „vlastní osobní rozervanosti, nejistoty o vlastní identitě“. (více viz str. 175- 176). Ve stejnojmenné knize nalezneme i názor amerického exprezidenta W. Clintona, který onen nepříjemný pocitu prázdnoty též vnímá jako problém, nesoucí v sobě nárůst nestability a násilí: „Mnoho lidí cítí hněv, protože chtějí být součástí zítřka a nenalézají nikde otevřené dveře.“ Nalézají, však i možné řešení a to „v odpuštění dluhů těm nejchudším za podmínky, že vše investují do vzdělání, zdravotní péče a rozvoje.“(str. 180)

Islámská hnutí kladoucí důraz na džihád mečem mají jedno společné a to, že se jedná o menšinový jev uzavřených skupin, které jak si všímá L. Kropáček, bychom mohli nazvat sektářskými.²¹² Tedy jedná se o skupiny, na které s jistou nadsázkou můžeme uplatnit znalosti, nebo alespoň jejich část, jenž jsme získali v rámci studia nových náboženských hnutí.

Zcela na závěr bych rád neopomněl zmínit, že ostří, které dvacáté i jednadvacáté století zostřilo bipolaritu mezi islámem a „západem“, je ostřeno často špatně používanými zkratkovitými pojmy a emočně naladěnými mediálními komentátory hovořícími k událostem v arabském světě a v celém muslimském regionu, včetně islámu v Evropě. Nadále je nutné, aby „Západ“ uměl správně reagovat, pojmenovávat viníky a dobře slovně vystihnout danou situaci, a tak otupovat ostří islámofobie. „Západ“ by měl také výtky z islámské strany brát v úvahu, přemýšlet nad nimi jako nad možnou sebereflexí svých činů nejen doma, ale i v zahraničí a také si udržet určitá mravní pravidla, která nejsou přehlížena ani z důvodu ekonomicko-hospodářského. Muslimský svět by se na druhou stranu měl více zaměřovat a odsuzovat zločiny schovávané pod nálepkou islámu. Souhlasím s tím, co ukazuje L. Kropáček na dějinách muslimské Andalusie, kde „se střídala období tolerance, kdy do pokladnice vyspělé kultury přispívali společně muslimové, křesťané i Židé, s obdobími přísných fundamentalistických represí. Lze se tu názorně poučit, že obecné dobro a skutečné hodnoty vznikají jen v ovzduší snášenlivosti a partnerské spolupráce.“²¹³

---

²¹² Více viz L. Kropáček, *Islám a Západ*, str. 78

²¹³ Tamtéž str. 43

Seznam použité literatury

1. Použité monografie a články:

ARMSTRONGOVÁ, Karen. *Muhammad: Prorok, jehož život a poselství našemu času.*

V Řitce: Daranus, 2009. ISBN: 978-80-86983-35-6

BAJATOVÁ, MOŽDE; DŽAMNIJA, MOHAMMAD ALÍ. *Příběhy pouští a zahrad.* Praha:

Portál, 1999. ISBN: 80-7178-300-5

Bhagavadgíta. Překlad: FILIPSKÝ Jan; VACEK Jaroslav. Praha: Odeon, 1976.

Bible. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN: 80-900881-8-X

BONNER, Michael. *Jihad in Islamic History.* New Jersey: Princeton University Press, 2006.

ISBN: 0-691-12574-0

ELIADE, Mircea. *Mýtus o věčném návratu.* Praha: Oikoymenth, 1993. ISBN: 80-7298-037-8

Encyklopedie nových náboženství. Editor: VOJTÍŠEK, Zdeněk. Praha: Knižní klub, 2006.

ISBN: 80-242-1605-1

FLOOD, Gavin D.. *An Introduction to Hinduism.* Cambridge: Cambridge University Press,

1996. ISBN: 0-521-43304-5

HRBEK, Ivan, PETRÁČEK Karel. *Muhammad.* Praha: Orbis, 1967.

HUSPEKOVÁ, Tereza. „*Násilí, nenásilí a hindutva.*“ Dingir 1 / 2009.

INTROVIGNE, Massimo. *Hamás: Islámský terorismus ve Svaté zemi.* Praha: Vyšehrad,

2003. ISBN: 80-7021-659-X

Judaismus, křesťanství, islám. Editor: Horyna, Břetislav; Pavlincová, Helena. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBBN: 80-7182-165-9

JUERGENSMEYER, Mark. *Teror v mysli Boží*. Brno: CDK, 2007. ISBN: 978-80-7325-109-3

Korán. Překlad: HRBEK, Ivan. Praha: Academia, 1972. ISBN:80-7309-992-6

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN: 80-7021-613-1

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ. Historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN: 80-7021-540-2

KROPÁČEK, Luboš. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN: 80-7021-168-7

KROPÁČEK, Luboš. *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN: 978-80-7021-817-4

LEWIS, Bernard. *The Crisis of Islam*. New York: Modern Library, 2003. ISBN: 0-679-64281-1

MENDEL, Miloš. *Džihád*. Brno: Atlantis, 1997. ISBN: 80-7108-151-5

MENDEL, Miloš. *Hidžra*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2006. ISBN: 80-85425-58-0

MENDEL, Miloš. *Islámská Výzva*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN: 80-7108-088-8

MENDEL, Miloš. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis, 2000. ISBN: 80-7108-189-2

MENDEL, Miloš. *S puškou a koránem*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2008. ISBN: 80-85425-63-5

NOORANI, A. G.. *Islam and Jihad*. Canada: Zed Books, 2002. ISBN: 1-84277-271-6

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Dokonalý člověk a jeho svět v zrcadle islámské mystiky*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2004. ISBN: 80-85425-55-6

PETERS F.E.. *A Reader on Classical Islam*. New Jersey: Princeton University Press, 1994. ISBN: 0-691-00040-9

ROGERSON, Barnaby. *Prorok Muhammad*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN: 80-7106-732-6

ŘÍČAN R.; MOLNÁR A.. *Dvanáct století církevních dějin*. Praha: Kalich, 2008. ISBN: 978-80-7017-064-9

TAUER, Felix. *Svět islámu jeho dějiny a kultura*. Praha: Vyšehrad, 1984.

VAVROUŠKOVÁ, Stanislava. „*Vír Sávarkar – duchovní otec hnutí hindutva*.“ *Nový Orient*. 60/3, 2005.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta-Dobrovský, 2007. ISBN: 978-80-86851-64-8

ZBÍRAL, David. „*Náboženství předislámské Arábie*.“ *Nový Orient*. 63/3, 2008.

2. Použité internetové zdroje:

http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=muslimove_ve_francii

Summary

Muhammad a džihád

Muhammad and Jihad

Václav Dušek

The work focuses on the development of concept of *jihad* in terms of islamic prophet Muhammad. It's an attempt to view the beginnings of *islam* as a new religious movement including certain characteristic as for example charismatization and radicalisation. Hereafter the work tries to point out in its final chapters that the cocept of *jihad* has been rather formed during historical events after Muhammad's death to present, alternatively that its various forms were emphasized distinctly within various periods. In the conclusion a question is outlined whether certain islamic movements today, mostly those emphasising *jihad* by the sword including its characteristics as the new religious movement, couldn't be deradicalized this way now.